

**Grècia i amor platònic a *Maurice* d'E. M. Forster,
o la grandesa i els límits de l'Antiguitat com a inspiració¹
(Primera Part)**

Pau Gilabert Barberà
Universitat de Barcelona²

Per a Annie Carcedo i a la memòria de Patricia Cruzalegui

Hauré de reconèixer de bell antuvi que, davant d'un títol com el que he escollit, hom podria sospitar que aquest meu treball parla sobretot -o parlarà- d'evidències. No vull pas negar-ho, car, al capdavall, el mateix Forster explica a les "Notes sobre els tres homes" protagonistes de la novel·la que un d'ells, Clive Durham, apareix marcat per un "temperament hel·lènic". Ell és un home que creu en la mesura platònica i que intenta que el seu gran amic, Maurice, s'hi conformi. No es tracta, doncs, de desvetllar cap secret, ans d'oferir una anàlisi acurada de quelcom ben sabut, de quelcom mai no amagat. És cert igualment que, a la "Nota final", l'escriptor es declara pregonament impressionat per Edward Carpenter, seguidor del poeta Whitman i convençut de la noblesa de l'amor entre camarades. Segons confessa, ell i el seu amic George Merrill esdevingueren l'esperó creatiu que féu que la novel·la fluís suaument sense cap entrebanc. I, tanmateix, és obvi que Grècia, Plató i els seus diàlegs –*El Simposi* i *El Fedre* principalment- i l'amor platònic que gràcies a ells restà plenament delineat són la inspiració, l'arquetip de referència, el model, el repte i, finalment, allò de què cal distanciar-se per tal de superar-lo o de reconduir-lo al seu veritable origen. De fet, és lògic que sigui així –o, si més no, molt comprensible-, puix que cal no oblidar que Forster, després d'ingressar al King's College l'any 1897, estudià a Cambridge Llengües Clàssiques i fins i tot ensenyà Llatí al "Working Men's College" a Londres³. Naturalment, hi ha moltes altres raons que justifiquen la dependència platònica de *Maurice*, i que tenen a veure amb la significació de Grècia i del mateix Plató en una època com la Victoriano-Eduardina, però totes aquestes qüestions preferiria d'abordar-les més endavant, a mesura que el treball avanci. Ara com ara, m'interessa d'exposar amb claredat quin mètode d'exposició seguiré per assenyalar-ne tot seguit els avantatges i inconvenients.

En efecte, si allò que vull dur a terme és, com ja he dit, una anàlisi acurada del paper inspirador de Grècia i de l'amor platònic en una novel·la concreta, podria centrar-me molt justificadament en determinats punts i presentar les cites *ad hoc* més adients. Nogensmenys, jo

¹ Aquest article fou publicat a la revista *BELLS (Barcelona English Language and Literature Studies)*, primera part, 1994, volum 5, pp. 39-56, i la segona part el 1995, volum 6, pp. 71-88

² Professor Titular de Filologia Grega del Departament de Filologia Grega de la Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes 585, 08007 Barcelona. Telf: 934035996; fax: 934039092; correu electrònic: pgilabert@ub.edu; pàgina web personal: www.paugilabertbarbera.com

³ Com a introducció a la seva biografia, personalitat humana i literària, etc. poden consultar-se, p. e.: Ackerley, J. R. *E. M. Forster. A Portrait*. London: Ian Mckelvie, 1970; Advani, *E. M. Forster as Critic*. London: Croom Helm, 1984; Beaman, N. *E. M. Forster. A Biography*. New York: A. A. Knopf, 1994; Cavaliero, G. *A Reading of E. M. Forster*. London: Macmillan, 1979; Colmer, J. *E. M. Forster: the Personal Voice*. London: Routledge & Kegan Paul, 1975; Furbank, P. N. *E. M. Forster: A Life*. Oxford: OUP, 1979; Gardner, Ph. *E. M. Forster*. Harlow: Longman, 1977; Gillie, Chr. *A Preface to Forster*. Harlow: Longman, 1983; King, F. *E. M. Forster*. London: Thames & Hudson, 1978; May, B. *The Modernist as Pragmatist. E. M. Forster and Fate of Liberalism*. Columbia and London,: University of Missouri Press, 1976; Messenger, N. *How to Study an E. M. Forster Novel*. Basingstoke: Macmillan, 1991; Page, N. *E. M. Forster*. Basingstoke: Macmillan, 1987; Scott, P. J. *E. M. Forster: Our Permanent Contemporary*. London: Vision, 1984 i Summers, C. J. *E. M. Forster*. New York and London: Garland, 1991.

he subratllat i subratllo que, en opinió meua, ambdós temes constitueixen la base i alhora el cos d'un edifici literari potser menys complex -complex no pas pobre- que la major part de les seves obres. Per tant, jo hauria d'intentar demostrar que, quant a *Maurice*, la lectura que en faig és la que probablement ens acostia al seu esperit nodridor. Ara bé, sóc igualment conscient que això significa respectar per damunt de tot el dret del lector a seguir-me les passes, per tal de poder exercir un vertader control del meu viatge intel·lectual. Respectaré evidentment aquest dret inalienable, però una tal actitud raonada i raonable m'obliga a cercar d'immediat la comprensió del lector en invitar-lo a llegir amb mi, capítol rere capítol, un text, la dimensió del qual voldria ajudar a revelar. Com a filòleg, crec que és el que em pertoca, i, malgrat saber que el mètode proposat allargarà inevitablement l'exposició i serà incapaç d'evitar algunes reiteracions, estic convençut que és el més encertat i honest. Tan sols em resta desitjar que el volum, no ja d'afirmacions i de seguretats sinó de suggeriments i de matisos presentats, sigui suficient tant per a satisfer les expectatives que el títol hagi pogut desvetllar com per a justificar l'atenció prestada. Dono per acabat, en conseqüència, l'obligat prolegomen i començo tot seguit.

En iniciar la lectura del capítol primer de la primera part, advertim d'immediat quelcom que ha de marcar pregonament el caràcter i la naturalesa especial de Maurice, ço és, viu -i en realitat ha viscut- en un món masculí clos que posa entrebancs i àdhuc impedeix una relació fluïda amb l'altre món, amb el món de les dones. Han estat els anys de l'escola de primer ensenyament i ara, un cop acabat el curs, pot gaudir de la passejada anyal en la qual "els tres mestres hi prenién part juntament amb tots els nois"⁴ (9) ("*the three masters took part as well as the boys*") (15)⁵. Aquests nois, no pas nois i noies, educats per professors, no pas per professors i professores, estan sotmesos a una rígida disciplina que no tolera, pel que sembla, cap tipus de concessió. Al capdavant, aquella passejada, "a fi que no afectés la disciplina, solien fer-la abans de les vacances, quan ser permissiu ja no pot fer cap mal" (9) ("*lest discipline should suffer, it took place just before the holidays, when leniency does no harm*") (15).

Les dones, al seu torn, ocupen un altre espai, "naturalment" la casa, on, com a esposes i mares abans que com a dones, exerceixen llur naturalesa acollidora i maternal. De fet, aquella passejada "s'assemblava més a una festa a casa que a l'escola, ja que Mrs. Abrahams, la dona del director, els donava la benvinguda al lloc on prenién el te, juntament amb algunes dames amigues seves, i es mostrava acollidora i maternal" (9) ("*seemed more like a treat at home than school, for Mrs. Abrahams, the Principal's wife, would meet them at the tea place with some lady friends, and be hospitable and motherly*") (15).

Tot ens indica, doncs, que aquests nens educats per homes tenen pocs i espaiats contactes amb el món femení, la qual cosa explicaria potser per què el director de l'escola, Mr. Abrahams, en té una visió lineal i simplificadora: "Per ell constituïen una raça petita i completa, com els pigmeus de Nova Guinea, els "meus nois". I encara eren més fàcils d'entendre que els pigmeus, perquè mai no es casaven i gairebé mai no morien. Celibataris i immortals, passaven en una llarga corrua davant d'ell, i el seu gruix variava de vint-i-cinc a quaranta" (10) ("*They seemed to him a race small but complete, like the New Guinea pygmies, 'my boys' ... And they were even easier to understand than pygmies, because they never married and seldom died. Celibate and immortal, the long procession passed before him, its thickness varying from twenty-five to forty at a time*") (16).

Lliures dels "inconvenients" de la mort i del matrimoni, "purs" de dona i de mort, li semblen

⁴ Les traduccions al català són de Montserrat Abelló, Barcelona: Columna, 1987, i la numeració entre parèntesis s'hi refereix:

⁵ London: Penguin Books, 1972, p. 15. Totes les citacions correspondran a aquesta edició i la numeració entre parèntesis s'hi refereix.

autosuficients i no problemàtics. Mr. Ducie, un dels ajudants de Mr. Abrahams, s'adona, però, dels perills que amenacen aquests alumnes mancats de contrast i víctimes d'un ambient isolat que els impedeix el lliure accés al coneixement de la vida. En conseqüència, decideix de tenir amb Maurice una conversa (“*a good talk*”) a fi de parlar del més masculí dels temes, del sexe: “Aleshores, amb gran senzillesa i amabilitat l’apropà al misteri del sexe. Li va parlar del mascle i la femella creats per Déu al començament, a fi que la terra fos poblada, i de l’època en què el mascle i la femella reben els seus atributs. ‘Tu t’estàs fent un home, ara, Maurice; és per això que t’ho explico’” (13) (“*Then, very simply and kindly, bc approached the mystery of sex. He spoke of male and female, created by God in the beginning in order that the earth might bc peopled, and of the period when the male and female receive their powers. 'You are just becoming a man now, Maurice. That is why I am telling you about this' ”*) (18).

I és que la situació en què es troba Maurice és ben especial: té catorze anys i nou mesos; el seu pare fa poc que ha mort d’una pulmonia; no té germans més grans, només dues germanes, Ada i Kitty; no té oncles, i, a casa, els únics homes són el cotxer i el jardiner de la seva mare; tot plegat, cap home veritablement proper i d’igual nivell social amb qui poder tenir “*a good talk*” (p. 15)⁶. A més, cal tenir en compte que Maurice, en acabar el curs acadèmic, viurà uns mesos amb la seva mare, la qual, com a tal mare i en el si de la societat que Forster descriu, és impensable que iniciï el fill en un tema que s’adiu ben poc amb el paper august, cast i paradoxalment virginal que li correspon⁷. Mr. Abrahams ha aconsellat a Maurice que imiti el seu pare, però l’ha advertit sobretot que no faci res que pogués avergonyir la seva mare, si ella el veiés fer-ho. Resta ben clar, per tant, que maternitat i sexe són curiosament temes antagònics o, com sentència Mr. Ducie: ‘No és una cosa de la qual te’n pugui parlar la teva mare, i no hauries de mencionar-ho a ella ni a cap dama, i si quan vagis a la teva escola nova algun noi t’ho menciona, tu els talles i els dius que ja ho saps’ (13) (“*It is not a thing that your mother can tell you, and you should not mention it to her nor to any lady, and if at your next school boys mention it to you, just shut them up; tell them you know’ ”*) (18).

Paga la pena de subratllar, al meu entendre, fins a quin punt el puritanisme propi de l’època Victoriano-Eduardina⁸ ha fet acte de presència, car, per bé que el professor hagi resolt d’abordar

⁶ Fóra imperdonable de no assenyalar que les circumstàncies personals de Maurice i del mateix Forster són força semblants. El seu pare moria tuberculós un any després de néixer ell (1880), i així esdevenia fill únic envoltat de dones: la mare, la germana del pare, una àvia materna i una tia-àvia. En paraules de Gillie, es tractava d’una “*devoted mother with other female relatives eager to assume the role of motherhood when the opportunity offered (op. cit. p. 14) ... his relation with his mother was always paramount, and probably it was over-intense*” (p.16). Ara bé, tot i que pari esment en aquestes coincidències i en d’altres que aniré recordant, no voldria pas donar la impressió que crec en una novel·la bàsicament autobiogràfica; ben al contrari, jo estaria d’acord amb Philip Gardner quan escriu: “*Though it chooses to emphasise the sexual psychology of its hero above other possible aspects oh his life, Maurice is not thinly-disguised autobiography or wish-fulfilment but a created fictional world*” (E. M. Forster. *Writers & Their Work*, nº 261. London, 1977, p. 29). D’altra banda, el mateix novel·lista confessa a les “*Notes sobre els tres homes*” que “*in Maurice I tried to create a character who was completely unlike myself or what I supposed myself to be...*”. Tanmateix, donat que aquesta darrera afirmació deu ser segurament excessiva, una prudència extrema i un difícil sentit de la mesura són d’allò més aconsellables.

⁷ Per a una visió global del paper de la dona a l’època, vegeu per exemple: Hellerstein, E. O. *Victorian Women. A Documentary Account of Women's Life in 19th Century England, France and the United States*, Stanford, California: Standford University Press, 1981; Castero, S. P. *Substance or the Shadow: Images of Victorian Womanhood*, New Haven 1982 i Lewis, J. *Woman and Social Action in Victorian and Edwardian England*. Aldershot: Elgar, 1991.

⁸ No vull dir amb això que aquesta sigui l’única visió possible de l’època, sinó que, en aquests moments, hom n’emfasitza un determinat aspecte i per motius molt concrets. Per a una visió àmplia de l’època eduardina, rica en matisos i tendències, vegeu per exemple: Hynes, S. L. *The Edwardian Turn of Mind*,

el tema sexual, en realitat disserta sobre la reproducció, no pas sobre el desig, el plaer, etc. Amb un dibuix a la sorra posa Maurice al corrent de les característiques dels òrgans reproductors masculins i femenins, així com de llur acoblament, però l'home de què parla Ducie no és un home libidinós i carnal, ans al contrari: “Va parlar de l'home ideal, cast d'ascetisme. Va fer un esbós de la glòria de la dona. Com que ell mateix estava a punt de casar-se, es mostrava més humà, i els ulls se li encenien rere les ulleres gruixudes, i se li envermelliren les galtes. Estimar una dona plena de noblesa, protegir-la i servir-la, explicava al noi, és la corona de la vida. Va parlar de l'home ideal, cast d'ascetisme. Va fer un esbós de la glòria de la dona... Tot es conjumina, tot, i déu en el cel. Tot és com ha de ser en el món. Mascle i femella! Oh, meravellós!” (14-15) (“*He spoke of the ideal man- chaste with asceticism. He sketched the glory of Woman ... 'to love a noble woman, to protect and serve her -this, he told the little boy, was the crown of life... it all hangs together-all-and God in his heaven. All's right with the world. Male and female! Ah wonderful!'*”) (19).

Fóra impossible de saber si el Maurice adolescent, que tal vegada –o de ben segur- ja ha conegut l'empenta sexual del seu propi cos, comença a sentir fàstic davant la perspectiva d'un gairebé pecaminós acoblament sexual amb un ésser noble, cast, pur, maternal, etc., amb el qual hom hauria de mantenir lògicament altres tipus de relacions malgrat la seva capacitat reproductora. Fóra impossible de saber-ho, però Maurice postil·la enèrgicament: ‘*I think I shall not marry*’ (19). O potser hauríem de pensar més aviat que, havent despertat fa poc com a adolescent al misteri del sexe i del plaer, ara com ara molt més exigent i immediat que no d'altres reflexions profundes, Maurice s'ha sentit traït. Caminant, en efecte, per la vora del mar, Mr. Ducie recorda que ha deixat enrere aquells dibuixos comprometedors, sobretot si es té en compte que alguns passejants s'hi acosten. Suant d'angúnia, hi corre fins que Maurice el tranquil·litza dient-li que la marea els esborrarà. Li ho diu; però: “de sobte, durant un breu instant, el noi el menystingué. ‘Mentider’, va pensar. ‘Menteixes’, i ets covard, no me n’has dit res’. Aleshores la foscor el tornà a cobrir, l’atàvica foscor que no és eterna, i cedeix al seu mateix i dolorós despertar” (15) (“*suddenly, for an instant of time, the boy despised him. 'Liar', he thought. 'Liar, coward, he's told me nothing!'*... *Then darkness rolled up again, the darkness that is primeval but not eternal, and yields to its own painful dawn*”) (20).

Fins aquí el capítol primer. D'una banda i d'acord amb el nucli argumental de la novel·la, Forster ha reeixit a retratar magistralment la societat del seu temps, la mateixa que, carregada de tabús, prejudicis i per damunt de tot pors, ha marcat i condicionat la seva pròpia existència; una societat, en suma, que prefereix fer callar els humans sobre assumptes massa humans i que, si de cas en parla, ho fa a mitges, en cercles tancats i envoltant-los d'una aura de castedat i noblesa que traeix llur vertadera naturalesa⁹. Certament, l'escriptor no ha tingut temps encara d'abordar l'homosexualitat del protagonista llevat d'aquell premonitori ‘*I think I shall not marry*’ (19); això no obstant, voldria citar les paraules de James Bowen respecte de la valoració que la societat Victoriana –l'Eduardina n'és en certs aspectes un apèndix- féu de la sexualitat en general i de l'homosexualitat en particular:

“Sex suddenly became unmentionable, and mid Victorians developed a superficial abhorrence not only of fornication, but also of masturbation and sodomy... a public

Oxford 1968; Priestley, J. B. *The Edwardians*, London 1970 i Read, D. *Edwardian England, 1901-15: Society and Politics*, London 1972.

⁹ Sense oblidar la prudència que fa poc reclamava, jo acceptaria en aquest cas un evident paral·lelisme entre les vides de Forster i Maurice. Fixem-nos que, abans d'arribar a Cambridge i conèixer l'àmbit liberal en què es mouen Clive i els seus amics -The Apostles-, Maurice -Forster- abomina d'una escola pública anterior -Tonbridge en el cas de l'escriptor- que, lluny de formar, deforma. Com assenyala C. Gillie (*op. cit.* p. 20): “What Tonbridge did for him was to change him from a volatile, beautiful, eloquent child into an awkward, diffident, repressed adolescent”.

abhorrence of any form of sexual activity outside the minimal orthodox requirements of marital procreation characterized Victorianism... the universal zeal to deny sex was reflected in the stream of literature... many volumes were written on the dangers of seminal emission in any form”¹⁰.

I, quant aquell esperit grec per referència al qual els esdeveniments que Forster crearà seran plenament intel·ligibles, hom ha de reconèixer que l'escriptor el recull de manera nítida i alhora subtil, no pas fent-ne al·lusió expressa, ans aprofitant l'estret paral·lelisme entre l'educació antiga i l'actual, entre l'Atenes de Plató i l'Anglaterra de principis del XX. Potser el lector s'ha sorprès davant d'una afirmació com la que he fet suara, però pari esment que, en realitat, hom acaba d'assistir a una cerimònia d'iniciació on, com succeïa entre els grecs, el gran pren el petit per a endinsar-lo en el món de la masculinitat plena fent-lo així coneixedor dels secrets que necessitarà, tal com tenia lloc, per exemple -i salvant, és clar, les distàncies en tots els sentits-, en aquells antics ritus d'homosexualitat iniciàtica. Nogensmenys, penso principalment en la institució pederàstica creada per afaïonar des de molt aviat el caràcter del nen-adolescent. Aquest, entre mascles i seguint el mestratge d'un pedagog adult -i també amant seu, hi hagués o no contacte sexual-, s'incorporarà a poc a poc al món dels ciutadans lliures com a espòs, pare i rector d'una societat que ha estat pensada bàsicament per als mascles¹¹. En l'àmbit d'una societat de rectors pederastes, els temes eròtics no son pas eludits, ans tractats filosòficament i amb rigor per tal com de l'amor pederàstic depèn la destra conducció dels joves -futurs ciutadans- vers la Virtut i el Bé. Les dones, al seu torn, romanen sobretot a casa, i allí, habitants dia rere dia del gineceu, hom les prepara per tal que esdevinguin esposes i mares reproductores. Sens dubte, els homes les tenen en compte, car l'espècie ha de continuar, però entre marit i muller difícilment neix un lligam d'estret companyonatge, puix que ni tenen la mateixa educació, ni el mateix paper, ni les mateixes responsabilitats. Marginades per un *éros* pedagògic de valors masculins que no vol fer-les vertaderes ciutadanes-companyes, només poden oferir-se com a éssers sensuals capaços de garantir l'arribada dels fills. Privades de la virtut per llur incapacitat intel·lectual –incapacitat per aprendre una virtut masculinitzada i excloent, és clar-, no poden oferir vertadera amistat, sinó l'indestimable i femení do de la maternitat o bé la sensualitat més grollera, sempre a l'encalç de plaers corporals baixos que no tenen com a nord l'assoliment d'un caràcter noble i virtuós¹². En qualsevol cas, cal admetre que l'ideal de dona que Forster ha dibuixat representaria, com és usual en el marc de l'Anglaterra Victoriano-Eduardina, la supressió en una persona de tot tipus de sensualitat. Bo i essent còpia ajustada d'aquest preat model, la mare de Maurice –així com les dones que ell coneix- rep respecte i veneració, però indubtablement no és la persona amb qui poder parlar, com a amiga, de sensualitat, sexe i plaer, de tot allò terrenal abans que urànic o celestial.

El capítol segon presenta Maurice arribant ja a casa de la seva mare, prop de Londres, per a

¹⁰ *Rediscovering Hellenism. The Hellenic Inheritance and the English Imagination*, edited by G.W. Clarke, Cambridge 1989, cap. 8: 'Education, ideology and the ruling class: Hellenism and English public schools in the nineteenth century', pp. 180-1.

¹¹ Per a totes aquestes qüestions, vegeu per exemple Marrou, H. I. *Historia de la educació en la antigüedad*. Buenos Aires, 1976; Dover, K. J. *Greek homosexuality*. London 1978; Buffière, F. *Eros adolescent. La pédérstie dans la Grèce Antique*. Paris 1980. Sergeant. B. *La homosexualidad en la mitología griega*. Barcelona 1986.

¹² Temes tractats àmpliament, per exemple al *Simposi* de Plató, *L'Eròtic* de Plutarc o *Els Amors* de Llucià. D'altra banda, quant a certa concepció del matrimoni i del paper específic de la dona en el si d'aquesta institució, resulta interessant la lectura del fragment que hom conserva del *Sobre el matrimoni* d'Antipatre de Tars, últim representant de l'Estoa Antiga (fr. 63, vol III de l'edició de H.v. Arnim, *Stoicorum Veterum Fragmenta*, Stuttgart 1968, p. 254) i del qual el lector trobarà la traducció castellana en el meu article "Mujer, matrimonio e hijos en el Estoicismo Antiguo bajo el amparo de Eros?" *Emerita* LIII, fasc. 2 (1985) pp. 339-40.

passar-hi les vacances. Aviat serà enviat a l'internat de segon ensenyament, la qual cosa l'entristeix un xic, però, de moment, tot és alegria i joia. Enmig de benvingudes i de múltiples deferències per part de tothom, constata tanmateix una absència, la de George, el jardiner de la mare, el qual, segons els uns, ha marxat perquè era massa gran i, segons els altres, perquè volia trobar un lloc millor. En aquests moments, les intencions de Forster evidencien una gran coherència amb tot allò que hem llegit abans. En un món on, en el fons, homes i dones viuen tan separats i tenen funcions tan específicament diferents, només els homes són els autèntics camarades-amics dels homes. La mare i les germanes l'han amoixat tot el dia, però, quan Maurice se'n va a dormir: "Murmurava 'George, George'. Qui era George? Ningú, tan sols un vulgar criat. La mare, Ada i Kitty eren molt més importants" (20) ("*He remembered George. Something stirred in the unfathomable depths of his heart. He whispered, 'George, George'. Who was George? Nobody -just a common servant. Mother and Ada and Kitty were far more important*") (24).

La mare i les germanes són naturalment molt més importants, però hom intueix sense dificultat que, a despit del rang social del jove George, Maurice sentí per ell una estimació marcada per una complicitat lògica que el separa irremeiablement dels qui li són més propers per vincles de sang. O dit altrament, l'absència de George prefigura el buit que Clive emplenarà un dia, per tal com Maurice és ja -se n'adoni o no- l'exemple actual d'aquells afectes masculins antics i grecs on la separació es viu com un turment insuportable.

Maurice té en aquests moments setze anys (capítol III) i, immers de bell nou en l'atmosfera masculina de l'escola de segon ensenyament -on fins i tot fa bromes als més joves- rep l'impacte d'una sobtada i de vegades dolorosa revelació: malgrat la rudesia amb la qual i en la qual els mascles desenvolupen llur existència, a la fi descobreixen la necessitat imperiosa de tendresa i d'amor. De vegades lluiten i rivalitzen entre ells, de vegades afaïçonen llur caràcter i personalitat preservant-se del perill disgregador del femení, però, més tard o més d'hora, han de confessar que volen lliurar-se a algú, sortir de si mateixos i complementar-se. No obstant, bo i no podent obrir el cercle tancat, l'amic mascle esdevé forçosament l'altre, l'igual-diferent a qui poder estimar i amb qui poder compartir. Maurice té dos somnis i tots dos tenen George com a protagonista:

"El segon somni era més difícil d'explicar. No hi passava res. A penes hi havia un rostre, a penes hi sentia una veu que li deia: 'Aquest és el teu amic' i aleshores ja tot havia passat; l'omplia, però, de bellesa i li ensenyava què era la tendresa. Podia haver mort per un amic com aquell, i hauria permès que un amic com aquell morís per ell. Poden fer qualsevol sacrifici l'un per l'altre, i el món no hi comptava per a res, ni la mort, ni la distància ni l'enuig podia separar-los; perquè -'aquest és el meu amic'-. Poc després d'això el confirmaren i va tractar de convèncer-se que aquell amic era Crist. Però Crist tenia una barba ronyosa. ¿Potser era un déu grec, com aquells que il·lustren els diccionaris de les llengües clàssiques? Més probable, però encara ho era més que fos només home. Maurice es va prohibir seguir investigant aquell somni. El va arrossegar tot el temps que el va voler seguir al llarg de la seva vida... Aleshores tornaria a embeure's aquell rostre i aquelles quatre paraules, i n'emergiria cobejós de tendresa i de desig de ser amable amb tothom, perquè el seu amic ho volia, i de ser bo a fi d'agradar més al seu amic. En certa manera el sofriment es barrejava amb aquesta alegria. Li semblava tant cert que tenia un amic com que no en tenia, i buscava llocs solitaris per a les llàgrimes" (22-23).

"The second dream is more difficult to convey. Nothing happened. He scarcely saw a face, scarcely heard a voice say, 'that is your friend', and then it was over, having filled him with beauty and taught him tenderness. He could die for such a friend, he would allow such a friend to die for him; they would make any sacrifice for each other, and

count the world nothing, neither death nor distance nor crossness could part them, because 'this is my friend'. Soon afterwards he was confirmed and tried to persuade himself that the friend must be Christ. But Christ has a mangy beard. Was he a Greek god, such as illustrates the classical dictionary? More probable, but most probably he was just a man ... Then he would reimburse the face and the four words, and would emerge yearning with tenderness and longing to be kind to everyone, because his friend wished it, and to be good that his friend might become more fond of him. Misery was somehow mixed up with all this happiness. It seemed as certain that he hadn't a friend as that he had one, and he would find a lonely place for tears" (26).

I, malgrat tot, Forster tindrà bona cura d'emfasitzar dos trets fonamentals: a) El Maurice que vol construir és un ésser sencer fet de tendresa i de sensualitat. No abomina voluntàriament de les exigències del sexe, ans les experimenta irremeiablement, encara que enmig d'innombrables restriccions. b) El Maurice que ens descriu denuncia la paradoxa i la hipocresia d'una societat que crea homosexualitat inconscientment o conscient i que, incapaç d'assumir el pes de la seva pròpia monstruositat –car així l'anomena-, incapaç de reflexionar serenament sobre la seva pròpia responsabilitat, prefereix d'estigmatitzar i de cercar un culpable sobre qui descarregar-la:

“En desenvolupar-se-li el cos, tot seguit es va tornar obscè: Suposava que li havia caigut una mena de maledicció, però no podia fer-hi res, ja que fins i tot en rebre la comunió la ment se li omplia de pensaments obscens. El to de l'escola era el de la puresa, és a dir, just abans que ell hi arribés, hi havia hagut un escàndol terrorífic. L'ovella negra fou expulsada, i la resta se'ls disciplinava durant tot el dia i se'ls vigilava de nit, així que, per sort o dissort seva, va tenir poquíssimes oportunitats de bescanviar experiències amb els companys. Es delia per conèixer obscenitats, però se n'assabentava de poques i hi contribuïa menys encara, i les seves indecències més fortes eren en solitari. Els llibres, a la biblioteca de l'escola eren immaculats, però a casa l'avi li caigué a les mans un Marcial sense expurgar, i s'hi submergí amb les orelles que li cremaven. De pensaments, en tenia una petita col·lecció de ben bruts. D'actes, en desistí un cop passada la novetat, en trobar que li produïen més fatiga que no pas plaer”(23).

“As soon as his body developed he became obscene. He supposed some special curse had descended on him, but he could not help it, for even when receiving the Holy Communion filthy thoughts would arise in his mind. The tone of the school was pure -that is to say, just before his arrival there had been a terrific scandal. The black sheep had been expelled, the remainder were drilled hard all day and policed at night, so it was his fortune or misfortune to have little opportunity of exchanging experiences with his school-fellows. He longed for smut, but heard little and contributed less, and his chief indecencies were solitary. Books: the school library was immaculate, but while at his grandfather's he came across an unexpurged Martial, and stumbled about in it with burning ears. Thoughts: he had a dirty little collection. Acts: he desisted from these after the novelty was over, finding that they brought him more fatigue than pleasure” (pp. 26-27).

Doncs bé, tot i que Forster no ha mencionat encara de forma explícita *El Simposi* de Plató, res no ens impedeix d'adreçar-nos a la font per excel·lència, al clàssic document escrit que pinta com cap altre l'amistat i el desig que els enamorats senten de lliurar-se a la més noble de les causes. Maurice se sent capaç de morir per l'altre i de fer tot el possible per complaure'l; Fedre, en el *Simposi*, explica si fa o no fa el mateix. Efectivament, segons ell, per a un jove adolescent no hi ha cap bé major que un amant virtuós i a l'inrevés. Ni els pares, ni els honors ni, per descomptat, la riquesa poden garantir com l'amor que neix entre ells que ambdós procuraran

sempre de no fer res de què avergonyir-se i de no descobrir-se mai cometent una acció indigna. Fedre assegura fins i tot que la ciutat millor o el millor exèrcit fóra l'integrat per amants i estimats, puix que, bo i desitjant l'emulació mútua, bandejarien qualsevol motiu de deshonra. '... tan sols els amants volen morir l'un per l'altre'¹³. En aquest sentit, cal recordar que també hi ha hagut meravellosos exemples de valor femení com ara el d'Alcestis, però Fedre no desaprofita l'avinentesa per a subratllar la gesta d'Aquil·les preferint la mort a una vida llarga a fi de venjar el seu amant Patrocle. D'altra banda, si hom volia comparar aquella hipocresia denunciada per Forster amb l'actitud dels grecs, paga la pena de llegir per exemple el discurs de Pausànias del mateix *Simposi* (180c-185c), on trobem abundant informació sobre les complicades regles del festeig masculí, tot demostrant que, a despit de tractar-se d'una pràctica admesa, hom hi endevinava perills¹⁴. A nosaltres, però, ens pertoca de seguir les passes d'un Maurice que, malgrat la sensació de caos que l'aclapara, resta ja amb una personalitat clarament definida: "Tot el que va quedar d'aquell caos va ser aquell sentiment de bellesa i tendresa que havia sentit per primera vegada en un somni. I que va créixer amb els anys, com les plantes que s'emplen de fulles sense que hi aparegui cap flor" (24) ("All that came out of the chaos were the two feelings of beauty and tenderness that he had first felt in a dream. They grew yearly, flourishing like plants that are all leaves and show no sign of flower") (27).

Precisament el capítol quart, en opinió meua, té, una gran significació quant als trets definidors d'un caràcter ja consolidat -i en el cas de Maurice, com es veurà, irreversible. El novel·lista ens trasllada ara a la festa de final de curs, just l'acte que significa per a Maurice el comiat definitiu de l'ensenyament mitjà abans de l'ingrés a Cambridge. Li han regalat la *History of Greece* de Grote¹⁵ i, en el curs de la trobada, tindrà novament una important revelació. No hi ha dubte que Freud és ja l'autoritat ineludible per referència a la qual hom ha de tractar tot allò referent al sexe, o, dit altrament, Forster decideix que l'únic amic mascle de la família amb qui Maurice es relaciona sigui un metge. Ell és qui, com era presumible, detecta, diagnostica ben aviat quelcom d'irregular en el jove dels Hall. Ha parlat una estona amb ell i li ha dit que ja

¹³ *Plató, Simposi*, 178-180c -la traducció és meua seguint l'edició de J. Burnet, *Platonis Opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901, rpr. 1991; *idem* en la resta de citacions del *Simposi*. El mateix tipus de sentiment el trobem a *L'Eròtic* de Plutarc, on es compara l'amor pederàstic i el matrimonial: "L'home lliurat a *éros* no té cap necessitat d'Ares per fer front als enemics. En efecte, comptant amb l'ajut d'un déu propi, s'apressa a creuar foc, mar i aire en defensa de l'amic all on aquest el sol·licita. Quan en aquella tragèdia de Sòfocles els fills de Níobe han rebut l'impacte de les sagetes i els ronda ja la mort, un d'ells invoca l'auxili del seu amant, però rebutja el de qualsevol altre defensor o aliat" (760 D-E -la traducció és meua seguint l'edició de R. Flacelière. *Plutarque. Dialogue sur L'Amour*. Paris: *Les Belles Lettres*, 1980; *idem* en la resta de citacions de *L'Eròtic*).

¹⁴ Sobre aquest assumpte, hom pot consultar: Dover, K. J. *op. cit.* cap II, pp. 81-100.

¹⁵ Cal subratllar que Grote, autor igualment de *Plato, and Other Companions of Socrates* (1865), és partidari de llegir Plató des de l'òptica de la dialèctica negativa que descarta tot tipus d'exposició autoritària que pensi en la veritat com a quelcom ja descobert i assolit. Tal com explica F. M. Turner: "Grote argued that Plato had no other purpose in the dialogues of search, which usually concluded in scepticism, new questions, or the simple admission of ignorance, than to illustrate the ameliorative, liberating power of the negative. Plato's method was his very method. The movement of testing, exercising, refuting, but not finding or providing constituted the primary weapons for ending the rule of King Nomos, or inherited customs, ideas, and prejudices". Partidari d'una veritat a l'abast de l'home, una veritat creada per ell, i contrari a la Veritat Immutable que ments interessades creien descobrir en el pensament platònic, proclamà una *homo mensura* entesa com "the equal right of private judgement to each man for himself in determining what was right or wrong, true or false, wise or foolish" (*The Greek Heritage in Victorian Britain*, New Haven & London 1981, pp. 383 ss.). Naturalment, nosaltres no podem oblidar en cap cas que Maurice és justament el personatge de la novel·la que, tot i haver arribat més tard que Clive a "postures avançades", defensarà finalment el seu dret a decidir sobre la seva vida, la seva manera d'estimar, etc. Val a dir, doncs, que l'escriptor sap donar al jove Hall les eines necessàries per a un bon desenvolupament intel·lectual, l'únic que el farà vèncer tota mena de dificultats.

suposa que després de Cambridge l'espera el treball i *a pretty wife* (29). Un xic mes tard, Maurice s'acomiada també de la muller del seu mestre -per cert, una dona molt bonica i amable- i, quan ja se'n va, sent el Dr. Barry que li diu:

“‘Ja està bé, Maurice, un jove irresistible en l'amor i en la guerra’, i sorprengué la seva mirada cínica. ‘No sé pas què vol dir, Dr. Barry’. ‘Oh vosaltres, joves! Ni la mantega no se us fondria a la boca avui en dia. No saps què vull dir? Et cohibeixen uns enagos! Sigues franc home, sigues franc. No enganyes a ningú. La ment que és franca, és la ment que és pura. Sóc metge i vell i puc dir-t'ho. L'home nascut de dona ha d'anar amb dona si ha de continuar la raça humana’. Maurice va tornar a fixar-se en la dona del seu mestre, i va sentir un violent rebuig envers ella i es tornà molt vermell; havia recordat el dibuix que va fer Mr. Ducie” (27-8).

“ ‘*Well Maurice, a youth irresistible in love as in war*’, and caught his cynical glance. ‘*I don't know what you mean, Dr. Barry!*’ “*Oh, you young fellows! Butter wouldn't melt in your mouth these days. Don't know what I mean? Prudish of a petticoat! Be frank, man, bc frank. You don't Like anyone in. The frank mind's the pure mind. I'm a medical man and an old man and I tell you that. Man that is born of woman must go with woman if the human race is to continue?*’ Maurice stared after the house master's wife, underwent a violent repulsion from her and blushed crimson: he had remembered Mr. Ducie's diagrams” (p. 30)¹⁶.

Ara com ara -admetem-ho-, l'escriptor descriu allò que per a la ciència moderna era una patologia. Més endavant, el desenllaç de la novel·la revelarà que Maurice no és un home negatiu, un home mancat que no ha “arribat a”, sinó un home configurat positivament en un determinat sentit que reclama i exerceix el dret a estimar com sap i com desitja. De moment, però, l'autor cuita a fer-nos comprendre per què les coses són com són. En efecte, com assumir l'intercanvi sexual amb un ésser llunyà, noble, no sensual i intocable? Com no sentir fàstic davant la perspectiva d'un sexe propi -del qual es pot parlar molt limitadament per mor d'algun tipus de màcula- unint-se amb un altre d'aliè i que, donat que pertany a un ésser venerable, sembla no adir-s'hi? Com no comprendre que aquella dona, bonica i amable fa poc, tan bon punt és vista des de la perspectiva sexual, esdevingui pregonament fastigosa? En suma, Maurice és el fill lògic i previsible d'una societat que no parla obertament, que interdiu la vertadera relació entre els sexes, que abomina de la naturalesa humana, etc.

Doncs bé, i tornant al món grec, voldria assenyalar tan sols que res del que hem llegit suara és estrany al *Simposi*. Sorpren de veure -però és així- que els qui més parlen de matrimoni-dona-reproducció, és a dir, la majoria de la societat anglesa representada pel Dr. Barry, siguin els qui millor reproduïen els arguments dels pederastes antics, la major part dels quals -no ho oblidem- es casava. Comencem, per exemple, pel discurs de Pausànias del *Simposi*, molt clar respecte de l'amor inspirat per l'Afrodita Pandemos, l'amor vulgar. Els qui estimen guiats per aquesta divinitat estimen tant dones -perpetuant així l'espècie- com nens i, a més, estimen més llurs cossos que no pas llurs ànimes¹⁷. Més endavant, a l'ombra del mite de l'androgen, Aristòfanes remarca que tots els qui provenen d'un antic ésser doblement masculí abans que no fossin tallats per Zeus, es cerquen contínuament fins a trobar-se. ‘Els qui són tall d'home, per la seva banda, persegueixen el que és masculí i, mentre són adolescents, donat que són tall d'home, estimen els homes i els plau de jeure-hi i enllaçar-s'hi, i aquests són els nens i adolescents millors, puix que són els més mascles per naturalesa. Alguns diuen, bé que s'equivoquen, que aquests són uns desvergonyits, car això no ho fan pas per manca de vergonya, sinó per coratge,

¹⁶ Paga la pena de recordar que la primera edició dels *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* és de l'any 1905.

¹⁷ 181 b

valor i masculinitat, ja que abracen el que és igual a ells. I heus aquí una prova fefaent. En efecte, quan han acabat de créixer, només els d'aquesta mena resulten virils en la política. I, quan s'han fet homes, són pederastes i no es decanten de manera natural pel matrimoni o per tenir fills, sinó que s'hi veuen forçats pel costum; ben al contrari, en tenen prou de viure els uns amb els altres sense casar-se'¹⁸.

I, finalment, com oblidar aquell cèlebre parlament de Diotima en el qual es fa al·lusió al desig -tan humà- de perpetuar-se, d'immortalitzar-se? En aquest sentit, tanmateix, no tothom actua de manera semblant, car:

‘Així, doncs, deia, els qui són fecunds segons el cos es decanten per les dones i d'aquesta manera en són els amants, procurant-se mitjançant l'engendrament de fills, tal com creuen, immortalitat, record i felicitat per a tot l'esdevenidor. En canvi, els qui són fecunds segons l'ànima..., car hi ha, va afirmar, qui engendren en les ànimes encara més que en els cossos allò que convé d'engendrar i infantar en l'ànima. I què és, doncs, això que li convé? El coneixement i qualsevol altra virtut' -ço és, tenen fills espirituals o deixebles virtuosos'¹⁹.

Ja sé que el Dr. Barry no arriba tan lluny; però adonem-nos que, malgrat l'alta valoració que una societat atorgui al matrimoni i a la maternitat, finalment és l'acceptació real de la dona com a ésser igual i vertader company, amb els mateixos drets i lliure de cap mena de marginació o menysteniment allò que de debò defineix les relacions entre els sexes d'una època. En aquest darrer cas, parlarem d'amor amb propietat; en qualsevol altre, d'algun tipus de succedani. Cadascú en pot fer una estimació diferent, és clar, però no deixa de ser revelador que aquest metge recordi a Maurice la necessitat de reproduir-se abans que la d'estimar, de compartir, d'intercanviar. Tal vegada obra així perquè, com els pederastes antics, veu més la dona com a animal reproductor que com a persona que estima i que és digna d'ésser estimada. No pot estranyar, per tant, que Maurice, anglès i no pas grec, i acostumat des de petit a reverenciar la mare, pugui respectar totes les dones, però la sola idea d'allitar-se amb elles no havent-hi una relació de tu a tu confiada i natural representi quelcom de fastigós del que pensa preservar-se: *'I think I shall not marry'*²⁰.

El capítol cinquè servirà primordialment per a posar en contacte Maurice i Risley. Amb tot, i aquesta vegada en l'àmbit del *college* de Cambridge, les primeres experiències continuen confirmant descobriments antics. Maurice ja havia conegut la tendresa i l'amistat amb George, el noi jardiner, però de bell nou comprova que, a despit de tota la rivalitat i confrontació consubstancials als ambients masculins: “Ja havia fet l'important descobriment que els homes ja fets sempre es comporten amb cortesia entre ells, si no hi ha cap raó en contra” (30) (“*grown-up men behave politely to one another unless there is a reason for the contrary*”) (31). Nogensmenys, s'ha vist igualment que la societat que l'envolta prefereix de silenciar, condemnar i marginar els seus propis fills: “No, també en tenien, de vida interior. ‘Però, oh Déu meu, no pas una com la meva’. Tot seguit d'haver pensat que l'altra gent eren de debò, Maurice esdevingué

¹⁸ 191e-192b.

¹⁹ 208e-209.

²⁰ Amb independència del distanciament que el lector haurà d'adoptar respecte del text que citaré, voldria treure a col·lació les reflexions del pederasta Protògenes a *L'Eròtic* de Plutarc, precisament per provar la brutalitat de “l'argument reproductor” en determinats moments de la història occidental: “Aquestes coses (el matrimoni i la unió d'un home amb una dona), respongué Protògenes, en la mesura que són necessàries per a la procreació, els legisladors fan bé d'elogiar-les i d'aplaudir-les davant del poble, però res del que es relaciona amb el gineceu participa de l'*éros* vertader. Jo no en dic amor d'allò que vosaltres sentiu per les dones o les joves, de la mateixa manera que les mosques no estimen la llet ni les abelles la mel” (750C).

modest i conscient d'estar en pecat. En tota la creació no podia haver-hi ningú tan vil com ell. No és estrany que fes veure que era com de cartró; si l'haguessin conegut de veritat, l'haurien foragitat del món" (30) (*"No, they too had insides. 'But, O lord, not such an inside as mine'. As soon as he thought about other people as real, Maurice became modest and conscious of sin: in all creation there could be no one as vile as himself. No wonder he pretended to be a piece of card board; if known as he was, he would be hounded out of the world"*) (32).

És per això que el seu encontre amb Risley, un jove presumit i vanitós, en el curs d'una reunió en les habitacions del degà Mr. Cornwallis és tan important. Es tracta d'una persona abocada a l'ús de la paraula, enemiga del silenci, just allò que tenalla Maurice i tota una època. Ja en el capítol sisè, llegim:

"No se sentia atret a aquell home, en el sentit que el desitjés com a amic, però sí que pensava que potser podria ajudar-lo; com, però, no ho sabia... Però la reacció no durà, i desitjava veure'l més que mai. Ja que Risley era tan estrany, ¿potser ell també n'era, i bé podia trencar tots els convencionalismes dels estudiants i visitar-lo?... Tot plegat s'havia convertit en una aventura. Aquell home que deia que s'havia de parlar, parlar havia commogut Maurice d'una manera incomprendible" (35-36).

"He was not attracted to the man (Risley) in the sense that he wanted him for a friend, but he did feel he might help him -how, he didn't formulate... he longed to see him more than ever. Since Risley was so odd, might he not be odd too, and break all the undergraduate conventions by calling?... For it had become an adventure. This man who said one ought to 'talk, talk' had stirred Maurice incomprehensibly" (p. 36).

"Parlar, parlar", en el país on Lord Alfred Douglas, l'estimat d'Oscar Wilde, va escriure aquell famós poema intitulat *The Two Loves* i on hom podia llegir: "I am the love that dare not speak its name"; parlar en el país on el mateix Oscar Wilde fou processat (1895). En conseqüència, Risley esdevé emblemàtic del triomf sobre la por, del que cal fer a Anglaterra, del que hauria de fer ell, del que feren els grecs en dialogar filosòficament sobre l'*éros* masculí -però estic avançant-me al text, perdoneu²¹.

Si l'encontre amb Risley ha estat important, l'encontre amb Durham, amb Clive, serà transcendental. El troba a les habitacions de Risley posant en ordre la *Simfonia Patètica*. L'atmosfera, doncs, ha estat creada amb la cura de qui situa Maurice en el regne de la paraula - Risley- i de l'expressió musical d'una passió innombrable. Durham és petit, molt petit, senzill, parla sense arrogància i té una cara bonica. Ultra això, tot ha estat tan ben preparat, que ningú no gosarà meravellar-se davant d'un fet tan lògic com natural. Tal vegada Maurice no pugui explicar encara el perquè dels fets, però res no podrà impedir que tanqui els ulls -i l'enteniment- a la veritat:

"Però el cor se li havia encès per no apagar-se-li mai més, i, per fi, existia almenys una cosa en ell que era veritable... Si l'haguessin obligat a preguntar-se: 'Què és tot això? - hauria contestat:- 'Durham és un altre d'aquells nois que m'interessaven a l'escola' -però com que no es veia obligat a preguntar-se'n res, s'accontentava amb seguir endavant, amb la boca i la ment tancades. Cada dia, amb les seves contradiccions, s'esllavissava cap a

²¹ És el moment de recordar que l'encontre de Maurice amb Risley i el descobriment de la necessitat i la urgència de la paraula evoca forçosament l'experiència de Forster en el si del cercle dels "Apostles". Aquest grup de conversadors és el motor que posa en moviment la llibertat intel·lectual que Forster desitjava tant. Sense Cambridge aquest alliberament hauria estat impossible, però, alhora, el Cambridge oficial esdevé el blanc d'un atac ineludible. Per dir-ho amb paraules de Gillie (*op. cit.* p. 21): "The original name of the circle had been 'Conversazione Society' ... it was informal and yet very serious dialogue ... it maintained critical scepticism of all institutions".

l'abisme, i sabia que anava guanyant terreny. No l'interessava res més. Si treballava bé i es mostrava socialment amable eren coses sense importància, a les quals no havia dedicat cap atenció. Ascendir, allargar la mà amunt al costat de la muntanya fins que una altra mà l'agafés, era la fi per la qual havia nascut" (41-2).

"His heart had lit never to be quenched again, and one thing in him at least was real... If obliged to ask himself, 'What's all this?' He would have replied, 'Durham is another of those boys in whom I was interested at school', but he was obliged to ask nothing, and merely went ahead with his mouth and his mind shut. Each day with its contradictions slipped into the abyss... to ascend, to stretch a hand up the mountain side until a hand catches it, was the end for which he had been born" (p. 41).

I, un altre cop, sentim el ressò d'aquells nobles amors entre homes dels quals parlava el Fedre del *Simposi*, dels quals parla tot el diàleg i que, més enllà de les especials circumstàncies que els afavoriren, han nodrit Occident dels termes definidors de l'amor-passió, l'amor-amistat, l'amor-altruisme, etc²².

D'ara en endavant (capítol VII), els dos amics creen espontàniament -ja hem dit que llur món és el "món"- una intimitat que presenta manifestacions diverses. Primerament, Forster no defuig cridar l'atenció sobre una proximitat física inevitable i desitjada: "Es passejaven de bracet, o amb la mà de l'un damunt de l'altre. Quan s'asseien junts ho feien gairebé sempre de la mateixa manera, Maurice en una cadira, i Durham als seus peus, recolzant-s'hi. En el món dels seus amics això no cridava l'atenció. Maurice solia passar la mà pels cabells de Durham" (46-7) (*"They walked arm in arm or arm around the shoulder now. When they sat it was nearly always in the same position -Maurice in a chair, and Durham at his feet, leaning against him. In the world of their friends this attracted no notice. Maurice would stroke Durham's hair"*) (46).

Potser caldria citar ara, com d'habitud algun paràgraf del *Simposi*; no és fàcil, car són nombrosos els moments en què hom menciona aquest tipus d'atmosfera, però valgui com a exemple el relat d'Aristòfanes en el sentit que aquells antics éssers dobles, amb dues cares, quatre cames, etc., tan bon punt foren seccionats en dues meitats com a càstig per llur arrogància, sentiren una buidor, una mancança que calia emplenar com fos: 'Així, doncs, després que la naturalesa (humana) fou seccionada en dues parts, cada meitat, puix que enyorava la seva, s'hi reunia i, tot abraçant-se i enllaçant-se els uns amb els altres perquè desitjaven esdevenir un ésser únic, morien de fam o de qualsevulla altra mancança pel fet de no voler fer res els uns separadament dels altres'²³ -no crec necessari puntualitzar que Maurice i Clive s'han descobert com a dues meitats complementàries. Segonament, els dos amics parlen, s'expliquen llurs secrets i intimitats, algunes de les quals tenen, naturalment, un gran relleu²⁴. Forster mostra interès a

²² S'ha suggerit sovint que l'amistat entre Maurice i Clive podria reproduir en part l'afecte que uní Forster i Meredith. Segons P. Gardner (*op. cit.* pp. 8-9): "Among other things Cambridge revealed to Forster his homosexual nature: the Platonic relationship between Maurice Hall and Clive Durham is partly based on his love for his fellow H. O. Meredith, through whom in his final year Forster was elected to the eminent Cambridge debating society known as 'the Apostles', at some of whose meetings homosexuality was freely discussed".

²³ 191b.

²⁴ Fos quin fos el grau i la naturalesa de l'amistat que sorgia entre els membres de societats com "The Apostles", el cert és que en el cas de Maurice-Forster -si acceptem el paral·lelisme-, més que no pas d'una complementarietat caldria parlar d'una afirmació. No m'estic referint ara al fragment del *Simposi* que acabem de llegir, sinó a reflexions del tipus: "For Forster, it was honesty and the relationships that mattered most in 'the Apostles'... Brought up in a circle of adoring women, then alienated by the exclusively male environment of his schools, he found in Cambridge the experience of deep male friendships which complemented the female overbalance of his childhood" (Gillie, *op. cit.* p. 220). De fet, si ens guiem per l'exemple de Maurice, a Cambridge es confirmaria allò que ja intuï de petit a propòsit de

presentar un Clive mes agosarat que no pas Maurice. Durant les vacances de Nadal a casa seva hi va haver força rebombori, car no va voler combregar. Bo i obrint-se completament al company, li confessa que no és religiós, que no és cristià. Segons ell, els seus déus l'haurien matat; i és que Grècia ha deixat ja una forta empremta en la seva personalitat. Per contra, Maurice no fa mai res que no sembli bé a la seva mare, creu en la Trinitat, en la Redempció, etc. Ara bé, els amics es reconeixen mútuament com a tals per llur capacitat d'intercanviar, de compartir, de manera que, al cap de deu dies, Maurice ja no va a combregar i, al cap de tres setmanes, deixa d'assistir a tots els actes religiosos²⁵. Per què? Per raó de la influència d'un Clive avesat a d'altres déus i a d'altres sensibilitats. Cap a final de curs, mentre Maurice prenia part en una classe de traducció a les habitacions del degà, aquest digué a un dels seus companys: 'Deixa estar aquesta referència a aquell vici tan abominable dels grecs' (52) ('*Omit: a reference to the unspeakable vice of the Greeks*') (50). Clive lamenta aquesta hipocresia; llegir els grecs significa segons ell llegir-los sense restriccions, puix que 'Els grecs, o la immensa majoria d'ells, tenien aquesta inclinació, i no mencionar-la és ometre un dels pilars de la societat atenesa' (52) ('*The greeks or most of them, were that way inclined, and to omit it is to omit the mainstay of Athenian society*') (50). La pregunta següent -ço és, la clau sobre la font d'inspiració principal de la novel·la juntament amb *El Fedre* no es fa esperar: 'Maurice, has llegit *El Simposi*?' (52) ('*Maurice, you've read the Symposium*') (50)²⁶. Maurice, que arriba a tot més tard que no pas Clive però que finalment assumirà sense reticències la seva naturalesa, li respon que no, tot i que ho farà probablement durant les pròximes vacances²⁷. Doncs bé, si més no en el cercle reduït d'ambdós, l'amor que no gosa dir el seu nom ha estat reivindicat i aquella obsessió per parlar i parlar de Risley forma part ja de llur capteniment habitual. En efecte: "No se'n va parlar més, però s'havia deslliurat d'un altre tema, d'un que no havia mencionat mai a ningú. No sabia que se'n pogués parlar, i en sentir que Durham ho feia allà, al mig del pati, a ple sol, el va envair una alenada de llibertat" (52-3) ("*No more was said at the time, but he was free of another subject, and one that he had never mentioned to any living soul. He hadn't known it could be mentioned, and when Durham did so in the middle of the sunlit court a breath of liberty touched him*") (50).

La guerra, fixem-nos-hi, ha estat declarada i els bàndols definits alhora amb total precisió:

George. El problema pot raure no en el cercle de dones que l'envoltà, ans en el tipus de dona i de relació que hi mantingué.

²⁵ No fóra raonable defugir l'obligada referència al tipus de liberalisme que Forster practicà, present també en el grau que sigui en el caràcter de Maurice. Hom endevina immediatament que el liberalisme de Forster se centra sobretot en l'experiència humana, un apartat que sol ser oblidat per polítics i sociòlegs. John Colmer (*E. M. Forster. The Personal Voice*, Londres 1975, p. 7) ho explica així: "In the sceptical atmosphere of Cambridge Forster discarded religion ... his faith in Christianity quietly and quickly disappeared. This was partly due to the influence of his closest friend, H. O. Meredith, but also to his almost total absence of any sense of sin and his dislike of the personality of Christ, who failed to provide him with a sufficiently attractive 'rather-figure, brother-figure, son, friend', and lacked both intellect and humour and much else that Forster valued". Resta clar, doncs, que en el regne de l'esperit la llibertat sense models prefixats en què basar-se és vital.

²⁶ La traducció més coneguda del diàlegs de Plató de l'època és la de Benjamin Jowett, personatge del qual parlaré mes endavant, i que aparegué primer en quatre volums i després en cinc en tres edicions successives (1871, 1875, 1892); tanmateix, en aquest moment només voldria assenyalar que el debat viu sobre Plató i la seva filosofia a Cambridge té ja darrera seu una notable tradició. Efectivament, Rowland Williams féu diverses conferències sobre Plató i Aristòtil al King's College des de 1843 a 1850, W. H. Thomson ensenyà *El Fedre* al Trinity College des de 1844, W. Whewel, distingit filòsof de la ciència, preparà diversos estudis sobre Plató per a la Cambridge Philosophical Society, etc. Per a més informació, vegeu F. M. Turner (*op. cit.* pp.372 i ss.).

²⁷ També Forster fou introduït al món dels grecs. El seu tutor en Llengües Clàssiques a Cambridge fou Nathaniel Wedd, però cal subratllar especialment la influència de Goldsworthy Lowes Dickinson, "the political scientist, Hellenophile and author of *The Greek Way of Life*" (P. Gardner, *Op. cit.* p. 8).

Paganisme *versus* Cristianisme, déus *versus* Crist, Plató *versus* Crist, *Simposi versus Evangeli*, Atenes *versus* Cambridge-Anglaterra, llibertat *versus* moral repressiva, paraula *versus* silenci. Guanyarà Grècia?

Mentrestant (capítol VIII), en arribar a casa, Maurice intenta que tota la seva família prengui consciència que ell té un amic. Però, és clar, els altres no formen part d'aquest món petit i meravellós en què Maurice viu, i el fet simple que la mare i les germanes no aconseguixin d'aprendre el cognom de Clive, provoca que congriï un sentiment advers contra les dones de casa. Des de la perspectiva, per tant, de dos móns diferents que es relacionen poc, el sentiment misogin innegable del *Simposi* i aquest més apaivagat però força perceptible en Maurice -i també en Clive- esdevé "comprensible". Al capdavant, les mares respectives dels dos amics no entenen el perquè del particular posicionament intel·lectual de llurs fills, pertanyen a un altre àmbit i això fa que, ara mateix, la mare de Maurice no pugui entendre per què es nega a combregar per Pasqua. Els déus de Clive, la Grècia de Clive, semblen guanyar de moment la partida. Ambdós estan assolint una compenetració absoluta, i aquella tendresa tan seva, i tan clàssica!, s'accentua dia rere dia. S'escriuen sovint i "Maurice sempre les duia al damunt -les cartes de Clive- canviant-se-les d'una butxaca a l'altra, i fins i tot se les enganxava amb una imperdible al pijama quan se n'anava a dormir" (55) ("*Maurice never let them -Durham's letters- out of his pocket, changing them from suit to suit and even pinning them in his pyjamas when he went to bed*") (52). És obvi que, com els enamorats del *Simposi*, en tindrien prou de viure junts sense casar-se fins a morir. Això no obstant, desafiar la societat, desafiar-ne la moral i els costums és sempre feixuc, la qual cosa aboca Maurice -encara!- a un apropament masculí vers Miss Olcott, una amiga de la família que els visita sovint. Les incursions, però, són un fracàs; ell pertany a una altra esfera de sentiments i, d'altra banda, "ella sabia que hi havia alguna cosa que no anava bé" (56-7) ("*she knew something was wrong*") (53). Tot plegat, Maurice necessita una societat com la grega.

Fóra innocent pensar que els dos amics, vivint l'un per l'altre, no trobaran en llur camí cap més entrebanc per al gaudi lliure de l'amor. Compenetrats més que mai, senten l'un l'angoixa de l'altre. Les vacances no havien estat positives (capítol IX) i, en l'habitació de Maurice, "jeien, el pit de l'un contra el de l'altre. Aviat els caps es recolzaren a les espatlles, però just quan les galtes es trobaren freqüentment a freqüent, algú va cridar des del pati *Hall* i ell va contestar, com sempre ho feia quan algú el cridava. Ambdós tingueren un bon ensurt" (60) ("*they were lying breast against breast soon, head was on shoulder, but just as their checks met someone called 'Hall' from the court, and he answered*") (55). De moment, han estat interromputs, però Durham l'espera i, abans de confessar-li clarament el seu amor, vol emmarcar una tal gosadia:

"Ja sé que has llegit el *Simposi* durant les vacances' / 'Què vols dir?' / 'T'estimo'. Maurice es va quedar estupefacte, horroritzat, escandalitzat... 'Durham, ets anglès i jo també en sóc. No diguis més bestieses. No me'n sento, d'ofès, perquè sé que no ho volies dir, però això és el límit, com bé saps, és el crim pitjor del món, i no has de mencionar-ho mai més, Durham!'" (60-61)

"*I knew you read the Symposium in the vac' -li diu a Maurice- / 'How do you mean?' / 'I love you' / Maurice was scandalized, horrified... 'Durham, you're an Englishman. I'm another. Don't talk nonsense. I'm not offended, because I know you don't mean it, but it's the only subject absolutely beyond the limit as you know, it's the worst crime in the calendar, and you must never mention it again'*" (p. 56).

Els obstacles per atènyer la felicitat són encara en el subconscient de Maurice. El pes de l'educació rebuda no li deixa admetre allò que ell ja sap com Clive, de manera que respon amb la sensibilitat del repressor i amb els valors de la moral repressiva. La guerra continua i, ara com ara, tot sembla mostrar-nos Maurice *versus* Durham, *Anglaterra versus* Grècia, Cristianisme

versus Plató-Simposi, escàndol i horror *versus* extroversió-sinceritat, silenci *versus* paraula. Perdrà Grècia?

Forster ho ha preparat tot per al període de reflexió (capítol X). De primer, hom constata que la força irresistible de Clive defalleix davant la recriminació sobtada de l'amic estimat. Ell també és sensible als retrets que vénen no pas de cap món estrany i llunyà, ans del complement, de l'altra part d'un mateix: 'T'estaré molt agraït si no menciones aquesta morbidesa criminal meva a ningú' (62) (*I shall be obliged if you will not mention my criminal morbidity to anyone*) (57). En el futur, mai no es veuran si no és en presència d'altres. Clive ho té tot ben planejat i Grècia sembla vençuda, però Maurice s'adona ben aviat que els valors de Durham són els únics que poden alliberar-lo. Primer ha estat la davallada, però tot seguit ve l'enlairament: "El "jo" que li havien ensenyat a callar i que, en realitzar-se a la fi, sorgia doblement potent i es feia sobrehumà. Perquè podia significar alegria. Noves paraules li pujaven a la boca, i a través de la vastitud de la seva desgràcia va veure quina mena d'èxtasi havia perdut, quina comunió"(62) (*"the 'I' that he had been trained to obscure, and, realized at last, doubled its power and grew superhuman. For it might have been joy. New worlds broke loose in him at this, and he saw from the vastness of the ruin what ecstasy he had lost, what a communion"*) (57).

Vénen dies de dolor insuportable, de plors i de llàgrimes; això no obstant, a la fi: "La claror del dia l'inundava allà dret, damunt les muntanyes que ombregen la joventut, mirava i veia. La major part del dia se'l va passar assegut, amb ulls esbatanats, com si esguardés la vall que havia deixat. Tot ho veia tan clar, ara" (64) (*"The brilliancy of day was around him, he stood upon the mountain range that overshadows youth, he saw ... most of the day he sat with open eyes, as if looking into the valley he had left. It was so plain now"*) (58).

Aquest despertar, aquesta consciència d'èxtasi i d'alegria, aquesta claror s'assemblen molt al procés que Diotima descriu en *el Simposi* i que defineix com cap altre l'essència de l'home platònic. L'home hauria de deixar-se impactar primerament per la bellesa d'un cos i comprovar després que la bellesa de tots els cossos tenen un tronc comú. Si ho fa així, en l'esdevenidor no podrà ja rendir-se a la bellesa que s'està en un sol cos, no en tindrà prou, com un servent, amb la bellesa d'un adolescent, d'un home o d'una norma de conducta, ans haurà d'adreçar l'esguard vers aquell immens "mar de la bellesa"²⁸. Aleshores, una tal contemplació li permetrà d'engendrar nobles, bells i magnífics discursos filosòfics, fins que, bo i enlairant-se, albiri la ciència única de la Bellesa, del Bé. Es tracta d'ascendir, de contemplar, d'atènyer la visió de quelcom que és bell de manera admirable. En suma, tot un joc d'ombres i de llums, d'esfondraments i d'enlairaments que ha marcat la sensibilitat occidental durant segles. Hom pot objectar, naturalment, que Maurice està encara massa centrat en Clive per a poder escatir la semàntica pregona del discurs de Diotima, però cal parar esment que, mitjançant la destresa indubtable del novel·lista, ell també ha sabut enlairar-se, anar més enllà i defugir un xic la dimensió particular del seu drama a fi d'endinsar-se en reflexions més generals:

"Havia mentit. Segons ell "l'havien alimentat de mentides"... la seva primera decisió va ser anar amb més cautela en el futur. Viuria sense trampes, no perquè això fos important per a ningú, sinó perquè volia jugar net. No s'enganyaria a ell mateix. No faria veure que l'interessaven les dones -i aquí és on veuria si n'era capaç- quan l'únic sexe que l'atreia era el seu. Estimava els homes, i sempre els havia estimat. Es delia per abraçar-los i fondre-s'hi. Ara que havia perdut l'home que corresponia al seu amor, ho admetia" (64).

"He had lied. He phrased it 'been fed upon lies'... His first resolve was to be more careful in the future. He would live straight, not because it mattered to anyone now, but for the sake of the game. He would not deceive himself so much. He would not -and this was the test- pretend to care about women when the only sex that attracted him was his own. He

²⁸ 210-12.

loved men and always had loved them. He longed to embrace them and mingle his being with theirs. Now that the man who returned his love had been lost, he admitted this” (pp. 58-59).

El capítol XI marca el final de la primera part de la novel·la o, dit altrament, després de la reflexió, cal passar als fets, a la negació del silenci, a la paraula: “Feia poc que havia descobert la força de les paraules i els donava un gran valor. Per què sofrir i ser la causa del patiment del seu amic, si les paraules podien arreglar-ho?” (65) (“*He valued words highly, having so lately discovered them. Why should he suffer and cause his friend suffering, when words might put all right?*”) (60). ‘Parlar, parlar’, li havia dit una vegada Risley. A Anglaterra hi ha amors que no gosen dir el seu nom, però ells dos pertanyen a Grècia, a la llibertat, a la paraula, al diàleg franc i obert sobre els secrets d’*éros*: ‘Podries donar-me una oportunitat en lloc de defugir-me... Vull dir el *Simposi*, com a l’antiga Grècia’ (66-67) (“*You might give me a chance instead of avoiding me -I only want to discuss ... I mean the Symposium, like the ancient Greeks*”) (61). Ara sí; sota l’ombra d’aquella llibertat antiga i després d’un dur combat interior, les paraules clau poden fluir com cal: ‘Durham, t’estimo... És cert..., des de sempre... sempre he estat com els grecs i no ho sabia’ (67-8) (“*Durham, I love you... I do -I have always-... I have always been like the Greeks and didn't know*”) (62)²⁹. Dissortadament per a Maurice, ara és Clive qui respon positivament a la repressió que l’ha encerclat i l’encercla. Creu haver ofès el seu amic i pensa que Maurice ha pronunciat aquestes dolces paraules només per conhortar-lo. Anglaterra sempre es resisteix a reconèixer la veritat.

Segona Part:

Hàbil constructor com pocs, Forster s’ocupa igualment de la configuració –acuradíssima- del personatge de Clive (segona part, capítol XII). De bell nou la tensió entre Anglaterra i Grècia, entre el Cristianisme i la Bíblia, d’una banda, i el Paganisme-Classicisme i els *Diàlegs* de Plató, d’una altra, es converteixen en el suport idoni amb què definir la persona. Lluny del que es podria haver pensat en algun període de gosadia, Clive és un ésser turmentat que fluctua entre la llibertat albirada en els textos del món grec antic i la repressió irreprimible que una educació pertinax ha instal·lat en el cor mateix de la seva personalitat. Amb una religiositat pregona, desitja complaure Déu, però l’esperit de Sodoma viu en ell. Asceta fins a la mortificació, cau finalment en una crisi profunda, en el curs de la qual i de manera involuntària s’enamora d’un cosí casat. Convençut que no té salvació i que està condemnat, la Bíblia li recorda els horrors que l’esperen. Abocat a la desesperació, la lectura dels clàssics semblava haver-lo redimit, ja que en *El Fedre* de Plató “hi veia la seva malaltia descrita amb exquisidesa, plàcidament, com una passió que cal dirigir, com qualsevol altra, cap al bé o cap al mal” (74) (“*he saw his malady described exquisitely, calmly, as a passion which we can direct, like any other, towards good or bad*”) (67). De llavors ençà, havia estat prudent, però sense renunciar al conreu de “tendres emocions envers altres estudiants” (75) (“*tender emotions for other undergraduates*”) (68). Nogensmenys, Maurice significà un daltabaix incontrolable, l’esperó que l’impel·lí a no posar barreres a la passió i a sentir-la per primera vegada com a font d’harmonia i de temperància: “Un cop va saber del cert que Hall l’estimava, va desfermar el seu amor... L’amor era harmoniós, immens. Hi abocava la riquesa i la dignitat del seu ésser, i certament en aquell esperit tan ben temperat tots dos eren un” (76) (“*Once certain that Hall loved him, he unloosed his own love... Love was harmonious, immense... and indeed in that well-tempered soul the two were one*”) (69-

²⁹ Per comprendre el perquè d’aquest interès en els grecs i no en els romans encara que centrant-se especialment en l’època victoriana-, vegeu per exemple F. M. Turner, “Why the Greeks and not the Romans in Victorian Britain” a *Rediscovering Hellenism. The Hellenic Inheritance and the English Imagination*, edited by G. W. Clarke, cap. 4, pp. 61-83.

70). El novel·lista ha reeixit, per tant, a transmetre amb poques frases l'essència del *Fedre* platònic. Bé en el discurs de Lísiass³⁰, bé en el de Sòcrates³¹ o en la famosa palinòdia³², aviat hom proclama la grandesa de l'amor noble, guiat més per l'amistat que no pas pel desig, enfront d'aquell altre que cerca primordialment i preferent el gaudi d'un cos³³. El bon amant, l'enamorat respectuós i respectable, aconsella i dirigeix l'estimat. Conscient de la saviesa interior que l'envaeix i que vol comunicar-li, el mena vers una semblança total i completa amb si mateix i amb el déu, la Bellesa-Bé, a qui ret culte³⁴. O, reproduint les paraules del *Fedre*: 'Així, doncs, si vencen les parts millors de la ment després de menar-los vers un capteniment ordenat i la filosofia, en aquest món viuen feliços i en harmonia, car són amos de si mateixos un cop han sotmès la part en què hi havia la maldat de l'ànima, i alliberat, en canvi, aquella on s'hi estava la virtut'³⁵.

Tanmateix, Clive es troba ara per ara, com deia, sota el pes de la condemna moral del seu amic, l'únic que, en un món que ja és només d'ells dos, pot ferir-lo:

"Clive s'havia identificat tant amb l'estimat, que ell mateix va començar a menysprear-se. Tota la seva filosofia de la vida s'esmicolà, i la sensació de culpa renasqué de les ruïnes, i avançà per foscos corredors. Si Hall deia que era un criminal, és que ho era. Estava condemnat. Mai més no s'atreveria a fer-se amic d'un jove, per por de corrompre'l. ¿És que no havia fet perdre a Hall la seva fe en el cristianisme i a més havia atemptat contra la seva pureza? (77).

"So deeply had Clive become one with the beloved that he began to loathe himself. His whole philosophy of life broke down, and the sense of sin was reborn in its ruins, and crawled along corridors. Hall had said he was a criminal, and must know. He was damned. He dared never be friends with a young man again, for fear of corrupting him. Had he not lost Hall his faith in Christianity and attempted his purity besides?" (70).

Els remordiments duraran tres setmanes, just fins que Maurice entra de nit per la finestra de la seva habitació a fi de confessar-li el seu amor. Finalment i després de llurs respectives crisis, han

³⁰ 231-234c

³¹ 237-241d

³² 244-257

³³ 233

³⁴ 253c

³⁵ 256a-b. Respecte de l'amistat entre homes i la possibilitat de donar-hi una dimensió noble i acceptable, confronteu tot el que hem llegit suara amb aquesta coneguda tesi del *Simposi*: 'Tota acció, en efecte, és així: feta en si mateixa, no és ni bella ni vergonyosa, com el que ara fem nosaltres: beure, cantar o dialogar; cap d'aquestes coses no és bella en si mateixa, però ho és en la pràctica, segons com es faci: si es fa d'una manera bella i correcta, esdevé certament bella, mentre que, si no es fa correctament, vergonyosa. Així també, tant el fet d'estimar com l'amor no sempre són nobles ni dignes de rebre un encomi, sinó només els que impulsen a estimar bellament. Així, doncs, l'*éros* de l'Afrodita Pandemos és veritablement vulgar i duu a terme el que li escau; aquest és l'amor que volen els homes vulgars. Els d'aquesta mena estimen, en primer lloc, les dones no menys que els nens; en segon, els seus cossos més que no pas les seves ànimes; en darrer lloc, en la mesura que sigui possible, estimen els més insensats, tot procurant només de complir el seu propòsit i despreocupant-se de si ho fan amb noblesa o no. D'aquí s'esdevé que facin el que se'ls presenta atzarosament, tant si és quelcom de bo com el contrari. En efecte, aquest amor prové de la deessa que és molt més jove que l'altra i en la gènesi de la qual hi hagué participació de femella i de mascle. L'altre, per contra, prové de l'Afrodita Urània, que en primer lloc no participa de femella sinó només de mascle i, en segon, és més vella i exempta de *hýbris*. És per això els inspirats per aquest amor es decanten pel que és masculí, ja que estimen el que per naturalesa és més fort i té més enteniment' (181a-b; 181c).

esdevingut ciutadans grecs enmig de la puritana Anglaterra: “‘Maurice, t’estimo’. ‘I jo a tu’. Es besaren gairebé sense voler. Llavors Maurice va desaparèixer tal com havia vingut, per la finestra” (78) (“‘Maurice, I love you’. ‘I you’. They kissed, scarcely wishing it. Then Maurice vanished as he had come, through the window”) (71).

És clar que l’Anglaterra de Forster no pot suportar la felicitat sense límits dels joves amants-, (capítol XIII). Ben al contrari, les respectables institucions acadèmiques que tenen al seu càrrec la seva educació, tot aprofitant que Maurice ha deixat d’anar a classe reiteradament, opten per posar-hi fi (capítol XIV). Maurice és expulsat i les autoritats universitàries semblen celebrar-ho. Forster torna a idees anteriors i fa menció un altre cop de l’ambient clos dels *colleges* que afavoreix amistats perilloses. En el si de móns sense contrast, els homes es troben a si mateixos i només la hipocresia pot condemnar l’esclat de la tendresa inherent al gènere humà. Fins i tot el degà, l’artífex de l’expulsió de Maurice: “Mr. Cornwallis sempre tenia sospites sobre aquella mena d’amistats. No era natural que homes de caràcter i gustos tan diferents intimessin, i tot i que els estudiants universitaris, a diferència dels de l’escola, eren considerats oficialment normals, els degans exercien certa vigilància sobre d’ells, i consideraven just tallar una relació amorosa quan podien” (83-84) (“*always suspected such friendships. It was not natural that men of different characters and tastes should be intimate, and although undergraduates, unlike schoolboys, are officially normal, the dons exercised a certain amount of watchfulness, and felt it right to spoil a love affair when they could*”) (75). El novel·lista té sens dubte una visió diferent del que és natural i just.

Amb tot, l’expulsió de Maurice no reïx a trencar la felicitat immensa i total dels amics (capítols XV i XVI) i, alhora que en dóna les proves, l’escriptor no defuig la delineació del fort component misogin de l’amor platònic. De primer, es podria pensar que es tracta d’una simple anècdota, car tal vegada no hauria de ser gaire significatiu que Maurice, en contra del parer de la mare i de les germanes, no vulgui escriure al degà per presentar-li les seves disculpes i que assegurí amb convicció: ‘Hi ha moltes coses que les nenes no veuen’ (85) (*‘Little girls don’t see a good deal’*) (77). Però les sospites es confirmen quan Clive, que acull Maurice a Penge, en plena ofensiva contra tots i contra tot, manté:

‘Sí, estic fora de la llei, ho admito, però ja els està bé a aquesta gent. Mentre segueixin parlant d’aquell vici, que no es pot mencionar, dels grecs, ja es poden anar esperant que juguem net. Li va estar bé a la meva mare quan vaig pujar d’amagat a fer-te un petó abans de sopar. No ens tindria cap pietat si ho sabés, ni tan sols ho intentaria, ni tan sols voldria tractar d’entendre que, el que jo sento per tu, és com el que sent Pippa pel seu promès, però d’una manera molt més noble, molt més fonda, cos i ànima, res de dejunis medievals, és clar, sols una harmonia especial del cos i l’ànima que no crec que les dones hagin pogut endevinar. Però tu ho saps’ (94-5).

‘I’m a bit of an outlaw, I grant, but it serves these people right. As long as they talk of the unspeakable vice of the Greeks they can’t expect fair play. It served my mother right when I slipped up to kiss you before dinner. She would have no mercy if she knew, she wouldn’t attempt, wouldn’t want to attempt to understand that I feel to you as Pippa to her fiancé, only far nobly, far more deeply, body and soul, no starved medievalism of course, only a particular harmony of body and soul that I don’t think women have even guessed. But you know’ (p. 84).

Amb independència que el mateix Forster podria no distanciar-se d’aquesta convicció, el cert és que, una vegada més, aquella compenetració absoluta que Plató descrivia en la palinòdia del *Fedre* i que es pot resseguir igualment en les paraules de Diotima al *Simposi*³⁶ brolla amb força

³⁶ 201-212b, sobretot 209a-d.

per tal de convertir-se en l'arquetip modèlic per referència al qual esdevé entenedor i noble l'amor perseguit i silenciàt. Ara bé, fóra imperdonable no assenyalar que, si per als pederastes grecs certes compenetracions cos-ànima no són a l'abast de les dones, és per mor d'aquella convicció pregona que els porta a considerar-les éssers exclusivament sensuals guiats per la força de l'instint cru i que, en conseqüència, no atenyen el grau d'amistat espiritual reservat als qui de debò comparteixen l'ús de l'intel·lecte i l'assoliment de les fites uràniques que s'autoreserven³⁷. Només cal pensar en la presència de la dona al Cambridge que Forster conegué i en el paper de la dona-mare dels primers capítols, i el fet que els dos amics s'hagin despertat l'un a l'altre – ‘potser ens hem despertat l'un a l'altre. M'agrada pensar que ha estat així’ (96) (*‘perhaps we woke up one another. I like to think that anyway’*) (85)- acaba essent el resultat lògic d'un sil·logisme rigorós. Ultra això, tan bon punt els éssers humans han descobert l'amor, qui pot en justícia acusar-los i perseguir-los pel fet de lliurar-s'hi?

Certament, la novel·la procura sempre que l'estat de gaubança indescriptible dels protagonistes mesuri les seves forces amb tot allò que podria suposar un obstacle real. Maurice (capítol XVII) pensa en els fills que no tindran i, malgrat la prevenció que sent davant la feminitat, ha d'admetre que tant la seva mare com Mrs. Durham han traspassat vida, mentre que ells estan irremeiablement condemnats a l'extinció. Clive té la rèplica adient a aquest prejudici: ‘Per què tenir fills?... Per què sempre els fills? Que l'amor s'acabi on comença és molt més bell i la naturalesa ho sap’ (101) (*‘Why children?’ he asked. ‘Why always children? For love to end where it begins is far more beautiful, and Nature knows it’*) (90). I, com d'habitud, ens ve a la memòria el discurs de Diotima quan explica a Sòcrates -perdoneu la reiteració parcial de dos textos coneguts, però crec necessari recordar-ne ara el contingut: ‘Així, doncs, deia, els qui són fecunds segons el cos es decanten per les dones i d'aquesta manera en són els amants, procurant-se mitjançant l'engendrament de fills, tal com creuen, immortalitat, record i felicitat per a tot l'esdevenidor...’³⁸, o aquelles altres paraules del discurs d'Aristòfanes: ‘... quan han acabat de créixer, només els d'aquesta mena resulten virils en la política. I, quan s'han fet homes, són pederastes i no es decanten de manera natural pel matrimoni o per tenir fills, sinó que s'hi veuen forçats pel costum; ben al contrari, en tenen prou de viure els uns amb els altres sense casar-se’³⁹.

³⁷ Penseu que Plutarc (finals del segle I d. C. i principis del segon) dedicà el seu *Eròtic* a censurar l'antiga tradició pederàstica, “gràcies” a la qual termes com “amor”, “amistat” i “companyonia” tenien una significació marcadament masculina. Per a ell, seria foll creure que la societat pot assolir l'harmonia sense que tots els ciutadans, homes i dones, participin d'un món comú i s'estimin sense reserves. Les dones no són només reproductores i sensuals, sinó també intel·ligents, nobles i espirituals. Si el mascle enderroca el mur que no li ha permès d'accedir a “l'amiga”, descobrirà finalment que gran part de la seva “particular història” ha estat un despropòsit. Conseqüentment, tot i que Forster empra sempre la referència platònica, paga la pena d'examinar els arguments de Protògenes a *L'Eròtic* o de Calicràtides als *Amors* de Llucià per copsar l'abast -tal vegada inconscient- de les paraules de Clive. Tocant a aquests temes, el lector trobarà informació més extensa en el meu article “Algunes reflexions crítiques al voltant de la lectura de Michel Foucault de l'*Amatorius* de Plutarc, *Universitas Tarraconensis* XII (1988-89) 37-49. I té igualment informació general sobre la misogínia grega en un altre article meu que s'intitula “... ‘Però la dona ho esguerrà tot’. El *De opificio mundi* de Filó d'Alexandria (LIII-LXI), o els fonaments grecs d'una fita en la història de la misogínia occidental”, *Anuari de Filologia* XVIII (1990), Secció C, Número 1, 11-39.

³⁸ 208e-209.

³⁹ 192b. Potser és arribat el moment de precisar que la relació entre Clive i Maurice no és perfectament equiparable a les dels pederastes antics, puix que no hi ha entre ells diferència d'edat. Tanmateix, parem esment que, per regla general, és Clive qui actua com a conductor i com a guia. Ell inicia Maurice, per bé que es tracta d'un primer pas, car, com hem vist, hi ha consciència d'un descobriment compartit. Jo emfasitzaria més aviat el fet que Forster construeix destrament un Clive agosarat i iniciador que, paradoxalment, esdevindrà petit en front de l'audàcia final de Maurice.

“Durant els dos anys següents, Maurice i Clive van gaudir de la més gran felicitat que qualsevol home sota les estrelles pot esperar” (102) (“*During the next two years Maurice and Clive had as much happiness as men under that star can expect*”) (91) (capítol XVIII). I, tot continuant el que apuntava anteriorment: “Educava Maurice, o més ben dit era el seu esperit que educava el de Maurice, ja que ambdós esdevenien iguals. Cap d’ells no es preguntava: ‘Em deixo portat o sóc jo qui condueix?’ L’amor l’havia apartat de la trivialitat i havia tret Maurice del seu atordiment, a fi que dos esperits imperfectes atenyessin la perfecció” (102-3) (“*Clive educated Maurice, or rather his spirit educated Maurice's spirit, for they themselves became equal. Neither thought 'Am I led; am I leading?' Love had caught him out of triviality and Maurice out of bewilderment in order that two imperfect souls might touch perfection*”) (91).

Que ambdues famílies entrin en contacte per causa de l’amistat que uneix els fills és lògic, encara que ells pensin que les mares respectives no s’avindran pel fet de pertànyer a diferents sectors de la societat (capítol XIX). Forster ho aprofita per consolidar suggeriments anteriors: “Ambdós eren misògins, especialment Clive. Atrapats pel seu temperament, no havien desenvolupat la imaginació per complir, i durant el seu enamorament les dones havien esdevingut tan llunyanes i remotes com els cavalls o els gats, i tot el que elles fessin els semblava ridícul” (104) (“*Both were misogynists, Clive specially. In the grip of their temperaments, they had not developed the imagination to do duty instead, and during their love women had become as remote as horses or cats; all that the creatures did seemed silly*”) (92).

I, quan tot sembla avançar per un camí de joia irreversible, el novel·lista considera arribat el moment de la inflexió (capítol XX). Finalment, Anglaterra recuperarà un dels seus fills. Clive no entén per què hauria d’entrar a la vida pública, si els inferiors estan cansats de la classe benestant i no volen res més que aconseguir una llar confortable. Es tracta segurament d’una crisi profunda, per tal com, enmig d’un àpat amb el ple de la família Hall, es desmaia. Maurice crida el seu metge i li diu que Clive havia tingut una grip de la qual el consideraven guarit. Sigui quina sigui la causa real del trastorn de Clive, la veritat és que Jowitt, el metge, fa cridar una infermera que tingui cura del malalt. Maurice protesta, car, com l’amic que és, hauria de ser ell -i vol ser ell- qui ho faci. Això no obstant, tot ha anat molt de pressa i Clive coneixerà a la fi la persona que suposarà la revisió total de la seva existència: una infermera, una dona.

De nou a Penge (capítol XXI), Clive rep amb freqüència la visita de Maurice. Aquest, però, no reïx a reanimar-lo i s’albira la possibilitat que la crisi sigui seriosa. El més probable és que tingui a veure amb l’amor que els ha unit i definit, ja que Clive pensa en Grècia com l’única capacitat d’actuar com a àrbitre del problema latent: “Estava determinat a anar a Grècia. Aquest era l’únic punt en què es mantenia ferm. Hi aniria, encara que fos el mes de setembre, i hi aniria sol: ‘He de fer-ho’ –deia-. ‘És una promesa que he fet. Tot bàrbar ha de concedir a l’Acropolis la seva oportunitat’ (114) (*‘He determined to go to Greece. ‘It must be done’, he said... ‘Every barbarian must give the Acropolis its chance once’*) (99). Grècia, però, no pot considerar Clive com a bàrbar, no ho pot fer si encara continua sota l’empara de l’amor prohibit que ella magnificà. És Maurice qui de fet s’adona que no és la Grècia física qui els ha nodrit, sinó un sentiment antic i etern que, en tot cas, cal viure’l allí on els amants es trobin: “A Maurice, ni li feia cap falta anar a Grècia. El seu interès pels clàssics havia estat lleu i obscè, i va desaparèixer del tot quan s’enamorà de Clive. Les històries d’Harmodis i Aristògeiton, i de Fedre, i del batalló de Tebes estaven bé per a aquells que tenien el cor buit, però no podien substituir la vida” (115) (“*Maurice had no use for Greece... The stories of Harmodius and Aristogeiton, of Phaedrus, of the Theban Band were well enough for those whose hearts were empty, but no substitute for life*”⁴⁰) (99).

I és que Clive, per bé que el grau de sensualitat al qual ha arribat amb Maurice no ha estat total, s’assembla cada cop més al Sòcrates del final del *Simposi* pel fet de menystenir la bellesa

⁴⁰ Es tracta d’històries emblemàtiques que hom troba ineludiblement al *Simposi* (182c) i a *L’Eròtic* de Plutarc (760C i 770C).

d'Alcíbiades i lliurar-se a la ciència no sensual de la Bellesa-Bé, una ciència que necessita un alumne aplicat més que no pas un ésser formós⁴¹: 'Desitjaria que mai no haguéssim estat amants! Perquè aleshores Maurice, tu i jo hauríem jagut plegats tranquils i quiets' (117) (*'Would that we had never been lovers! For then, Maurice, you and I should have lain still and been quiet'*) (101). En aquestes circumstàncies, Clive no pot ni tan sols comprendre per què Maurice es preocupa encara per ell: 'La meva bellesa, potser?' –va fer Clive amb cinisme-. 'Aquests encants ja marcits. El cabell que em cau. Te n'adones?' (118) (*'My beauty?' said Clive cynically. 'These somewhat faded charms. My hair is falling out. Are you aware?'*) (102). Pel que sembla, l'amor platònic amb les seves pròpies crisis i Clive s'identifiquen.

Els esdeveniments immediats tenen lloc segons una lògica previsible. Clive es troba ara a Grècia (capítol XXII); li ha donat l'oportunitat que tot bàrbar li ha de concedir, però, amb l'ànima i el cor buits del sentiment amorós grec, l'esforç no reïx. Grècia, la tenia abans interioritzada -o, si mes no, ho creia-, i la hi tenia a Anglaterra. Un desplaçament de milers de quilòmetres no ha pogut impedir, en el seu nou estat, que la veritat actual s'imposi: "Tot el que veia era la llum que s'apagava i una terra ja morta. No va pronunciar cap pregària, ja no creia en cap divinitat, i sabia que el passat era tan buit de sentit com el present, i un refugi per als covards" (121) (*"He saw only dying light and a dead land. He uttered no prayer, believed in no deity and knew that the past was devoid of meaning like the present, and a refuge, for cowards"*) (104). És el moment just perquè faci a Maurice la gran confessió: "'Contra la meua voluntat m'he tornat normal, no puc fer-hi res'. Les paraules estaven escrites" (121) (*'Against my will I have become normal. I cannot help it'*) (104). Naturalment, quan Maurice rep la carta portadora d'una notícia tan sorprenent com inesperada (capítol XXIII), imagina que el seu amic està malalt de debò -des de la particularitat, la generalitat pot resultar fins i tot grotesca-, però Clive ha deixat d'estimar-lo i està decidit a dir-li-ho clarament.

Els pederastes grecs son conscients -i de vegades en fugen històricament- de la sensualitat femenina, però, si més no, accepten el paper de la dona com a animal reproductor. En aquest sentit, l'especificitat anglesa és innegable. A sobre d'abominar de la sexualitat, la societat de Forster envolta la dona, com he assenyalat, d'una aura de puresa maternal. De sobte, Clive descobreix allò que li ha estat negat. Durant la malaltia es fixà (capítol XXIV), "en els encants de la infermera i (li era) grat obeir-la... Que poc que era el que havia tingut durant aquests vint-i-quatre anys! Xerrava amb la infermera, i sentia que se l'havia fet seva per sempre" (124) (*"he noticed how charming his nurse was and enjoyed obeying her... On how little had he existed for twenty-four years! He chatted to his nurse, and left her his for ever"*) (100). A despit de semblar inversemblant, el canvi de Clive, no és una conversió, sinó el descobriment propi del qui ha viscut sempre en un cercle clos i artificial⁴². Hi ha una lluita interior vertadera de la qual James

⁴¹ Probablement, la millor manera de comprendre l'abast d'aquesta darrera afirmació sigui l'anàlisi d'allò que hom ha considerat el fill tardà de l'*éros* platònic, ço és, l'*éros* estoic. En aquest sentit, resulta imprescindible la lectura de Plutarc, *De com. not.* 1073 B i C. Tot això ho desenvolupo a "Amor platónico / amor estoico, principio y final de una evolución". *Anuario de Filología* 10 (1984), 27-37, i a l'estudi preliminar de la meua traducció castellana de *L'Eròtic*. Barcelona: PPU, 1991 –ara també en català, 1999.

⁴² Paga la pena d'emfasitzar que ningú no té dret -i encara menys un filòleg- a defugir la paraula escrita. El lector "llegeix" i, més enllà de qualsevol sospita, ha d'acceptar el testimoni. Des de la mentalitat actual, des de les reivindicacions homosexuals, des de la lògica de la major acceptació del fenomen homòfil, pot ser que l'actitud de Clive sigui més intel·ligible a la llum de la por, tal com féu James Ivory en el seu film, però això implica traïr el text. No oblidu que a les "Notes sobre els tres homes", Forster diu: "If Maurice is Suburbia Clive is Cambridge... He believed in platonic restraint and induced Maurice to acquiesce... Consequently the relationship lasts for three years -precarious, idealistic and peculiarly English: what Italian boy would have put up with it? -still it lasts until Clive ends it by turning to women and sending Maurice back to prison. Henceforward Clive deteriorates, and so perhaps does my treatment of him" (p. 218). Però és el mateix novel·lista qui, quant a la creació del Clive posterior a la ruptura, escriu: "It may be unfair on Clive who intends no evil and who feels the last flick of my whip in the final

Ivory en la seva adaptació cinematogràfica no va voler saber res, però que confirma, al meu entendre, el fil conductor de la novel·la construït sobre i a partir del coneixement d'una societat escindida en dos àmbits que no saben trobar-se plenament: "Clive no cedia a la seva vida espiritual sense lluita. Creia en la intel·ligència i tractava de pensar que es trobava com abans. Desviava els ulls de les dones, i quan això fallava adoptava mètodes infantils i violents. Un d'ells fou aquesta visita a Grècia" (126) ("*Clive did not give into the life spirit without a struggle. He believed in the intellect and tried to think himself back into the old state. He averted his eyes from women, and when that failed adopted childish and violent expedients. The one was this visit to Greece*") (107).

La segona part (capítol XXV) no podia acabar sinó amb el triomf parcial d'Anglaterra o, el que fóra el mateix, amb la ruptura definitiva entre els amants com a tals. Forster ens endinsa directament en les reflexions de Clive, és a dir, continua situant-lo en les coordenades que fins ara l'han marcat: "A Grècia tot era lluminós però mort. Li agradava l'atmosfera nòrdica, on l'evangeli no es basa en la veritat sinó en el compromís. Ell i el seu amic arribarien a un acord on també cabessin les dones. Més vells i tristos, però sense cap crisi, s'esllavissarien cap a una nova relació, com el vespre dins la nit. Li agradava la nit també gràcil i reposada" (127) ("*Greece had been clear but dead. He liked the atmosphere of the North, whose gospel is not truth but compromise. He and his friend would arrange something that should include women. Sadder and older, but without a crisis, they would slip into a relation, as evening into night*") (108).

La situació, doncs, s'ha capgirat totalment, car de bell nou tenim Anglaterra *versus* Grècia, l'Evangeli *versus* els *Diàlegs* de Plató, el compromís *versus* la veritat i, allò que és més significatiu encara, l'acceptació d'una certa vellesa i tristor a canvi de veure's lliure de crisis, així com el manteniment d'una amistat on les dones tinguin cabuda. Clive, com també els grecs - Sòcrates en seria el paradigma-, ha arribat també a l'amistat masculina no sensual, l'única que de debò pot assumir el Plató madur.

Aquesta fita implica descobriment, puix que, fins ara, l'asfixiant presència del mascle, no li havia permès de copsar l'encisador caliu femení; àdhuc s'adona de la naturalesa absurda de la misogínia: "Tots rigueren. Es veia que les tres dones estaven, evidentment, ben avingudes. Clive va veure que hi havia una mena de relació entre elles que no hauria pogut endevinar abans, perquè s'obriren ara que l'home era absent... Quan parlava amb la seva mare i la germana, fins i tot Kitty tenia encant, i es va proposar renyar Maurice per no tractar-la prou bé" (129-30) ("*All laughed. The three women were evidently fond of one another. Clive saw relations that he had not guessed, for they were expanding in the absence of their man... when talking to her mother and sister, even Kitty had beauty, and he determined to rebuke Maurice about her*") (109-110).

De primer, es podria pensar que Clive només es deixa amarar de sensualitat femenina vist que Forster accentua la corporeïtat de l'Ada que parla amb Clive, però es constata igualment que entre ells dos ha nascut ja un companyonatge, una camaraderia real: (Clive a Ada): 'Ningú no sap tot el que en saps tu. T'he explicat més coses que a ningú' (131-2) ("*No one knows as much as you! I've told you more than anyone*") (111). En qualsevol cas, Clive ha vingut per parlar amb Maurice i les paraules que sentirem són ben previsibles: 'He esdevingut normal, com la majoria d'homes. No sé com; com tampoc no sé com vaig néixer. Va més enllà del meu raonament, i va contra la meva voluntat. Pots fer-me les preguntes que vulguis. He vingut per contestar-les, ja que no podia entrar en detalls en la meva carta. Però ho vaig escriure perquè és la veritat' (133) ("*I have become normal -like other men, I don't know how, any more than I know how I was born. It is outside reason, it is against my wish... I've changed... But I've changed, I've changed... Oh, for God's sake, Maurice, hold your tongue. If I love anyone it's Ada... I take her at random as an example*") (112-113).

chapter, when he discovers that his old Cambridge friend has relapsed inside Penge itself, and with a gamekeeper" (p. 219).

Maurice, al seu torn, percep amb claredat que ha perdut irremissiblement l'amic, car, altrament, Clive hauria parlat amb ell en lloc d'acarar tot sol la crisi: 'No se n'haurien de guardar, de secrets, no fan sinó empitjorar les coses. Hom hauria de parlar, parlar i parlar... sempre que es tingui algú amb qui fer-ho, és clar, com tu em tens a mi i jo a tu' (134) ('*One oughtn't to keep secrets, or they get worse. One ought to talk, talk, talk -provided one has someone to talk to, as you and I have*') (113). Maurice veu encara el seu amic dins l'atmosfera opressiva de l'amor que no gosa dir el seu nom i fa al·lusió, a més, a la por: 'Havies d'haver-m'ho dit. Per què et creus que sóc aquí? No pots confiar en ningú més. Tu i jo estem fora de la llei. Tot això -i en dir-ho assenyalava el confort aburgésat que omplia la cambra- ens ho prendrien si la gent ho sabés' (134) ('*You ought to have told me. What else am I here for? You can't trust anyone else. You and I are outlaws. All this... would be taken from us if people knew*') (113). Però Clive es mou ja, com he suggerit, en el terreny del Sòcrates del final del *Simposi* o, si de cas, de l'amor platònic que l'Occident cristianitzat adoptà: (Clive a Maurice) 'És el caràcter, no pas la passió, el lligam més fort... No es pot construir una casa sobre la sorra, i la passió no és sinó això. Nosaltres volem uns fonaments fets de roca' (135) ('*It's character, not passion, that is the real bond... you can't build a house on the sand and passion's sand. We want bed rock*') (114). Finalment, els dos amics es barallen, perquè, enmig de la discussió, Maurice vol involucrar-hi Ada i Clive no ho permet. El seu darrer contacte físic queda marcat per l'hostilitat. Clive ho lamenta, però, en realitat, acaba de néixer: "'Quina manera d'acabar', però se li acostava l'alba. Per ell sorgiria l'amor de les dones tan cert com sortiria el sol" (137) ("'*What an ending!*' but he was promised a dawn. The love of women would rise as certainly as the sun") (115). Anglaterra ha recuperat un seu fill i Grècia n'ha perdut un altre que no li pertocava.

La solitud, com quan era petit, defineix Maurice una vegada més (tercera part, capítols XXVI-XXVIII), aquest cop incrementada perquè no es fonamenta en el desconeixement de l'altre, ans en la pèrdua de l'únic tresor. És arribat el moment de la reflexió negativa: "Era un proscrit sota una disfressa. Potser entre aquells que s'havien amagat en els boscos en l'antiguitat n'hi havia hagut dos, d'homes com ell... dos. De vegades hi somiava. Dos homes podien desafiar el món" (143) ("'*He was an outlaw in disguise. Perhaps among those who took to the green wood in old time there had been two men like himself -two. At times he entertained the dream. Two men can defy the world... Yes: the heart of his agony would be loneliness*'") (120).

En el capítol XXI havíem entrat en contacte amb un Maurice que sabia viure la seva pròpia història i que menystenia, per inútils, els paradigmes antics de sòlides amistats-, com la d'Harmodi i Aristògiton, els cèlebres tiranicides que occiren el 514 a. C. Hiparc, fill de Pisístrat. Ara, en canvi, hi deu somniar i hom intueix, a més, que Forster pot tenir molt present, encara que no s'expliciti, aquella coneguda tesi del Fedre del *Simposi*: "Així, doncs, si hi hagués manera que existís una ciutat o un exèrcit d'amants, no hi hauria millor administració dels assumptes propis que allunyant-se de tot el que és vergonyós, l'un intentant emular l'altre, i lluitant junts, tot i ser pocs, guanyarien, per dir-ho així, tots els homes"⁴³.

La solitud aclaparadora que senyoreja Maurice esdevé total quan Clive anuncia als Hall que s'ha promès per casar-se (capítol XXIX). Paradoxalment, Clive conegué Anne Woods a Grècia, la pàtria de l'amor masculí vers on s'adreçà per donar-li la darrera oportunitat. Per un moment, Maurice se sent lliure per iniciar un nou amor i, amb ocasió de l'estada a casa seva d'un nebot del Dr. Barry, en Dickie, sent de nou una emoció que es converteix ràpidament en necessitat física. Aviat se'n penedeix, però, i abomina del que, si de cas, hauria estat pura corrupció. Es consola pensant que ha estat pura lascívia, més fàcil de vèncer que no pas l'amor (capítol XXX), i opta per fer seu més que mai aquell aire i aquell capteniment honorable que caracteritzen el bon anglès. Tot plegat, poca cosa, però Forster està creant el Maurice contradictori que, malgrat tot i quan s'escaigui, proclamarà la impossibilitat de confondre l'amor físic amb simple lascívia, és a

⁴³ 178e-179. Cf. Plutarc, *L'Eròtic*, 761C.

dir, el Maurice que reclamarà la urgència de reconduir Plató -i, sobretot, el platonisme- vers la font originària d'on brollà.

Ultra això, la novel·la fou escrita entre el 1913-1914, la qual cosa vol dir que era impossible de sostreure's a la influència i l'impacte de les teories de Freud sobre el sexe i l'homosexualitat. Tan bon punt decideix consultar amb un metge (capítol XXXI), Maurice pensa de primer en Jowitt. Parlant-hi li pregunta intencionadament si mai no s'ha trobat amb cap de la mena d'Oscar Wilde. Jowitt li respon que tot això és cosa de manicomis. Heus aquí, doncs, que Maurice torna a recordar que la civilització prefereix de callar quan es tracta d'ell o de tants altres com ell. *'I'm an unspeakable of the Oscar Wilde sort'* (p. 139), dirà després al Dr. Barry, a qui s'adreça finalment com a metge amic de la família. Aquest li ha assegurat que no té res que l'hagi de preocupar, però el jove Hall no volia defugir la referència, l'arquetip definidor de la seva condició. La resposta ha estat, com sempre, una passió civilitzada pel silenci: 'No, no ho discutirem. No ho discutiré' (167) (*'No -I'll not discuss. I'll not discuss. The worst thing I could do for you is to discuss it'*) (139). Orfe de paraula i de diàleg, només hi ha lloc per a la constatació, no per a l'etiologia: 'He estat així sempre des que me'n recordo, sense saber per què. Què vol dir això? És una malaltia? Si ho és, vull que em guareixi, ja no puc aguantar més la meua solitud' (167) (*'I've been like this ever since I can remember without knowing why. What is it? Am I diseased? If I am, I want to be cured, I can't put up with the loneliness anymore'*) (139). I encara una altra coordenada amb la qual poder definir-se: la *Simfonia Patètica* de Txaikovsky dedicada a un seu nebot de qui s'enamorà. L'escolta en un concert i, arran de l'interès per la història del matrimoni dissortat del compositor, pren consciència -o l'augmenta- dels perills que l'envolten. Cal fer quelcom i Maurice resol provar les possibilitats de l'hipnotisme.

Si se'm permet una petita digressió, voldria assenyalar fins a quin punt resulta coherent que, en aquesta ocasió, hom descarti qualsevol referència al mon clàssic i opti per altres paràmetres. Hom aborda en aquest moment la qüestió de l'homosexualitat congènita i, per bé que incipient, la ciència sexual forma part ja de les ments cultes. El mite antic de la primitiva naturalesa de l'home i dels tres gèneres -més conegut com el mite de l'androgen⁴⁴- no té cabuda en una novel·la que, com hem vist, intenta d'explicar-ho i de suggerir-ho tot mitjançant l'ús de la raó.

Si Maurice viu en el silenci i lluita per sortir-ne, Clive viu també en un altre silenci molt propi de l'època, del país i del tipus de valors que promou (capítol XXXIII). El lector em permetrà que, de bell nou, prefereixi que les paraules de Forster parlin per si mateixes; només voldria subratllar que el novel·lista no perd mai l'avinentsa de denunciar que l'encontre entre homes i dones esdevé forçosament imperfecte -i àdhuc patètic- quan s'ha maldat, i molt, per esquinçar la humanitat en dos bàndols oposats o completament diferents:

“Quan ell (Clive) va entrar a l'habitació després del casament, no sabia (Anne) què volia. No obstant la seva educació tan elaborada, ningú no li havia ensenyat res sobre el sexe. Clive es va mostrar tan considerat com va poder, però li va donar un ensurt terrible, i el va deixar amb la sensació que ella l'odiava. Però no era així. Ella en va estar joiosa en les nits que seguien. Però sempre era sense dir-se'n ni una paraula. S'unien en un món sense cap referència a les coses diàries, i aquest secret s'enduia moltes coses més de la seva vida. N'hi havia tantes que no podien mencionar... Mai no la va veure despullada, ni ella a ell. Ignoraven les funcions digestives i reproductives. Així que mai no hi hauria cap pregunta sobre aquell episodi de la seva immaduresa. No se'n podia ni parlar... Mantenir-ho en secret li anava bé... l'acte sexual en si li semblava poc imaginatiu, i millor sota el vel de la nit. Entre homes és inexcusable, entre home i dona és lícit ja que la naturalesa i la societat ho aproven, però mai no se n'ha de parlar ni ventar-se'n. El seu ideal de matrimoni era discret i amable, com tots els seus ideals, i va trobar la companya adequada

⁴⁴ 189d-193a.

en Anne, que era molt delicada, i admirava aquesta qualitat en els altres. S'estimaren tendrament. Bells convencionalismes els acolliren... mentre, més enllà de la barrera Maurice deambulava amb paraules indesitjables als llavis i desigs inconfessables al cor, amb els braços plens d'aire" (173-4).

"When he arrived in her room after marriage, she did not know what he wanted. Despite an elaborate education, no one had told her about sex. Clive was as considerate as possible, but he scared her terribly, and left her feeling she hated him. She did not. She welcomed him on future nights. But it was always without a word. They united in a world that bore no reference to the daily, and this secrecy drew after it much else of their lives. So much could never be mentioned. He never saw her naked, nor she him. They ignored the reproductive and the digestive functions So there would never be any question of this episode of his immaturity... It was unmentionable... The actual deed of sex seemed to him unimaginative and best veiled in night. Between men it is inexcusable, between man and woman it may be practised since nature and society approve, but never discussed nor vaunted. His ideal of marriage was temperate and graceful, like his old ideals, and he found a fit helpmate in Anne, who had refinement herself, and admired it in others. They loved each other tenderly" (144).

El capítol XXXIV presenta Maurice visitant els esposos a Penge. Forster té la intenció de fer-lo caure en algun parany significatiu pel que fa al seu futur joiós amb Alec, el guardabosc de Penge. Anne el posa al corrent de l'activitat de Clive a favor dels pobres. Maurice reconeix que se'ls ha de donar una mà per mor del país en general, però 'no pateixen com ho fariem nosaltres en el seu lloc' (177) (*'they don't suffer as we should in their place'*) (146). El nou rector, Mr. Borenius, gosa afirmar fins i tot que els pobres necessiten amor. Maurice, segur i contundent, respon: 'No en dubto pas, però no n'obtindran' (177) (*'I've no doubt they do, but they won't get it'*) (146). Anne no pot comprendre tanta duresa: 'I ara digui'm, per què no li agraden els pobres?' (M). 'No em desagraden. Només és que no hi penso excepte quan m'hi veig obligat. Aquests barris pobres, el sindicalisme i tota la resta, és una amenaça pública, i un hi ha de posar el seu gra de sorra en contra. Però no per amor' (177-8) (*'Now why don't you like the poor?' she asked suddenly. 'I don't dislike them. I just don't think about them except when I'm obliged. These slums, syndicalism, all the rest of it, are a public menace, and one has to do one's little bit against them. But not for love...'*) (147).

Ja he dit abans que Forster s'apartarà finalment de la puresa platònica que segurament considera una traïció al gènere humà i a l'essència del mateix platonisme. Doncs bé, tot el que acabem de llegir ho demostraria fefaentment, per tal com, a despit dels grecs i de llurs discriminacions⁴⁵, a despit de prejudicis semblants en la societat anglesa, Maurice rebrà amor d'un pobre, d'un criat, d'un inferior i li'n donarà al seu torn.

No ens avancem, tanmateix, als esdeveniments. Maurice creu fermament que pot canviar com ho féu Clive (capítol XXXV), confia en l'hipnotitzador que visitarà aviat i anuncia al seu antic amic que pensa casar-se. Aquest, davant d'una perspectiva tan favorable, comprèn que és arribat el moment de segellar allò de què mai no haurien hagut de parlar. Li besa la mà i afegeix un lacònic: 'Estimat Maurice. Sols et volia mostrar que no he oblidat el passat. Hi estic d'acord... serà millor que no tornem a mencionar-ho' (186) (*'Maurice dear, I wanted just to show I hadn't forgotten the past. I quite agree -don't let's mention it ever again'*) (153). Amb tot, fixem-nos com, en crear l'atmosfera d'aquest segellament, Forster assoleix, en opinió meua, totes les fites

⁴⁵ El següent paràgraf de L'*Eròtic* de Plutarc, 751 B, resulta extremament clarificador: 'Soló prohibí als esclaus d'estimar els adolescents mascles i d'untar-los la pell amb oli, tot i que no els impedí d'unir-se amb les dones. L'amistat és, doncs, un sentiment noble i propi de ciutadans, mentre que el plaer és comú a tots i indigne d'un home lliure, per la qual cosa no li pertoca tampoc d'estimar els esclaus joves, car aquest *éros*, com el rebut de part de les dones, és simple unió sexual'.

que el novel·lista -i denunciant- es pot marcar. Efectivament, en descriure l'alegria de Clive, comenta: "Odiava les mariconades, Cambridge, l'habitació blava, certs racons del parc estaven..." (184) ("*He hated queerness, Cambridge, the Blue Room, certain glades in the park were...*") (152). Abomina fins i tot d'un poema que dedicà a Maurice i que s'intitulava 'Shade from the old Hellenic Ships'. Tot ha quedat ara enrera, car "saber que Maurice també havia sobrepassat aquell sentimentalisme el purificava" (185) ("*the knowledge that Maurice had equally outgrown such sentimentality purified it*") (152). Doncs bé, l'aplicació d'un xic de lògica aristotèlica al que hem llegit suara suposa inequívocament que, qui gosa censurar els amors prohibits o simplement silenciar-los, hauria de tenir present que les "mariconades", la impuresa i la maleïda Grècia s'estan i neixen a Cambridge, són Cambridge. De vegades, alguns dels seus alumnes destacats -Clive- reïxen a abandonar-les i opten per un matrimoni migrat de passions. Maurice, en canvi, malgrat l'anterior conversa amb Clive i de nou sol a l'habitació, obre la finestra i: "Vine!", va cridar de cop (Maurice). I ell mateix se'n sorprengué. A qui cridava?" (186) ("*'Come' he cried suddenly himself. Whom had he called?*") (153). I és que potser en la ment de l'escriptor, quant al seu personatge clau, pesa molt aquell pensament segons el qual, si pesen a casar-se i tenir fills, no és per raó d'un impuls natural, sinó pel pes del costum.

Ara bé, Maurice ho intentarà tot, de manera que el Dr. Lasker Jones, després d'emetre el diagnòstic d'homosexualitat congènita⁴⁶(capítol XXXVI), procurarà fer-hi alguna cosa: 'Mr Hall! Provaré (Mr. Lasker Jones) d'hipnotitzar-lo, i si ho aconsegueixo li suggeriré actituds que esperem que durin i formin part de la seva naturalesa quan es desperti. No se m'ha de resistir' (191) ('*Mr. Hall! I shall try to send you into a trance, and if I succeed I shall make suggestions to you which will (we hope) remain, and become part of your normal state when you wake*') (158). Fóra impossible de no advertir, naturalment, que Forster juga a denunciar una ciència que actua contra natura violentant el que ella mateixa qualifica de natural o congènit només per satisfer els desigs uniformitzadors d'una societat repressiva. Conseqüentment, res millor (capítol XXXVII) que enfrontar hipnosi amb realitat. De bell nou a Penge, Maurice té diversos contactes amb el guardabosc, sia anant de cacera, sia parlant-hi al jardí, etc. Finalment, en el decurs d'una nit tensa, plena d'angoixa i de preocupació pel seu futur en mans de la hipnosi o, millor dit, immers en la lluita antinatural que li han creat, Maurice salta del llit i enretira les cortines del tot amb el crit espontani de 'Vine!' que he mencionat abans. I, abans que la ciència pugui explicar res, un altre ésser humà, Alec el guardabosc, reconeix el crit, puja per una escala fins a la finestra i tot d'una Maurice sent una veu que li diu: "'Senyor, éreu vós qui em cridava?... Senyor, ho sé' ... -i el tocava'" (202) ("*'Sir, was you calling out for me? ... Sir, I know ... I know,' and touched him*") (167). Ni el platonisme depurat de Clive ni la rígida institució poderàstica grega no haurien pas permès a Maurice d'arribar a l'amor mitjançant la corporeïtat d'un ésser inferior.

⁴⁶ Gosaria mantenir que la configuració del personatge de Maurice pretén de fer trontollar la perspectiva psicoanalítica o freudiana de l'homosexualitat. És cert que Clive tindria una herència bàsica "normal" i que l'ambient tancat en què visqué podria haver motivat en ell una homosexualitat condicionada i passatgera. En canvi, la clau de l'orientació sexual de Maurice no dependria de factors causals en les primeres etapes de la vida, sinó d'una herència bàsica que la fa inevitable: homosexualitat congènita. Ara bé, totes les dades anteriors referents a la infantesa i l'adolescència de Maurice demostrarien més aviat que Forster, també en aquest cas, creu en el factor ambiental. En el fons, el novel·lista no està tan interessat a defensar el dret d'un homosexual congènit a ser el que és "naturalment" com a fer comprendre que, qui s'ha configurat positivament com a homosexual per raons que el depassen té dret, d'adult, a no ser molestat i a viure joiosament la seva pròpia realitat, si no en descobreix cap altra o ja no pot tornar enrere. Com veurem més endavant, per a Maurice és tan frustrant veure que la societat l'asfixia com veure que la ciència el desnona. (Respecte del posicionament freudià davant del fet homosexual, vegeu per exemple: Rose, M. *La homosexualidad*, Madrid, 1989, cap. II.

Però, òbviament, Forster escriu la seva novel·la per vèncer tots els tabús, els antics i els moderns⁴⁷.

No cal dir que el Maurice de la quarta part és ja un home diferent. De sobte descobreix que la lascívia en estat pur és tan estranya com la mateixa puresa (capítol XXXVIII). Encara que ha deixat enrere el Plató madur que només Clive havia adoptat i encara que ha bandejat igualment el platonisme occidental amarat d'una determinada vivència cristiana de l'amor a Déu⁴⁸, ha de tornar als textos de sempre, sia perquè són el patrimoni cultural viu, sia perquè proporcionen el marc de referència idoni. Maurice torna a parlar d'amistat, de l'amic, i l'eco dels exemples antics fan una vegada més acte de presència: 'Has somiat mai que tenies un amic, Alec? Res més sinó senzillament "un amic", ell tractant d'ajudar-te, a tu, i tu a ell. "Un amic" –repetí, posant-se sentimental de sobte-. Algú per a tota la vida ... i la seva. Suposo que una cosa així no pot passar de debò, sinó en somnis' (207) (*'Did you ever dream you'd a friend, Alec? Nothing else but just my friend, he trying to help you and you him'. 'A fiend', he repeated, sentimental suddenly. 'Someone to last your whole life and you his'*) (72).

Hores després d'haver gaudit d'un amor tan sensual com espiritual en una petita habitació de Penge, Maurice baixa a ocupar el seu lloc en la societat (capítol XXXIX). De moment, accepta les convencions, però ell és ara un home transformat que ha ingerit una droga desconeguda i que li ha trasbalsat la vida fins als fonaments. Nodrit amb una saba nova, està llest per a lluitar contra tot i contra tots. Tornen a ser dos i "era com si juguessin contra el món sencer... No es proposaven fer mal a ningú en el món, però si els atacaven els calia castigar, ser circumspectes, i aleshores pegar fort. Havien de mostrar que, quan dos estan junts, les majories no triomfen" (212) (*"he felt that they were against the whole world... they intended no harm to the world, but so long as it attacked they must punish, they must stand wary, then hit with full strength, they must show that when two are gathered together majorities shall not triumph"*) (176). Un sentiment molt clàssic, molt grec, que hem comentat a bastament.

Amb tot, per a un britànic benestant com Maurice no és fàcil d'arraconar els prejudicis respecte dels inferiors. L'esguard enigmàtic d'Alec poc després de jugar un partit de cricket a Penge (capítol XL) l'omple de sospites no fonamentades. Tot d'una no sap si el seu amic, l'únic, és un dimoni o un company; torna a pensar, com sempre, que hom no pot esperar el mateix grau d'honestedat en un criat que en un senyor, com tampoc no pot esperar-ne lleialtat o gratitud. Es demana si no ha estat tot un acte més de lascívia, i el fet simple que Alec li enviï una carta preguntant-li d'estar de nou amb ell, li fa preveure el pitjor dels xantatges: 'Fill d'un carnisser -Alec ho és- i tota la resta, poden fer veure que són innocents i afectuosos, però ...' (219) (*'Butchers'*

⁴⁷ Deia en el prolegomen que Forster quedà molt impressionat per Edward Carpenter; doncs bé, resulta igualment revelador que "E. Carpenter shared his 'simple life' with a young working class man" (P. Gardner, *op. cit.* p. 29). Un exemple que Forster considerà, pel que sembla, digne d'ésser imitat.

⁴⁸ Hom podria sorprendre's en un principi de l'interès d'una nació pragmàtica, comercial i industrial per un filòsof metafísic com Plató, però ja el mateix J. S. Mill, autor de traduccions parcials del *Protàgoras*, *El Fedre*, *El Gòrgias* i *L'Apologia*, demostrava amb la seva actitud que la filosofia platònica és susceptible de ser aprofitada per mentalitats i tarannàs diversos. Com assenyala F. M. Turner (*op.cit.* pp.374-5): "The study of the ancient philosophy was undertaken by at least three distinct groups of writers for three separate though not wholly unrelated purposes. Sewell, Butler, Blackie, Westcott, A. E. Taylor, and other late-century idealists saw Platonic philosophy as a vehicle for upholding vestiges of Christian or transcendental doctrines in the wake of utilitarian morality, positivist epistemology, and scientific naturalism. They appealed to what may be termed the prophetic Plato. Another set of writers including G. Grote, J. S. Mill, and surprisingly enough Walter Pater, associated Plato with the cause of critical, even skeptical epistemology and in some cases with radical social reform... And B. Jowett, R. Nettleship, etc. used Plato's moral and political philosophy to provide a more or less idealist surrogate for Christian social and political values. They hoped Plato might provide a counterbalance to individualistic liberalism and the egoistic ethics of utilitarianism". Més endavant tindrem ocasió de veure per quin d'aquests tres grans corrents es decanta Forster.

sons and the rest of them may pretend to be innocent and affectionate, but...) (182). Tot plegat, una prevenció també molt antiga, molt clàssica, molt grega.

L'hipnotitzador actua per segona vegada (capítol XLI), però la ciència té un límit i tot el que el metge li pot dir és que farà bé d'anar-se'n a un país on s'hagi adoptat el codi napoleònic. A França o a Itàlia, on l'homosexualitat ja no és considerada un crim. D'Anglaterra no en pot esperar gran cosa, car 'Anglaterra sempre s'ha resistit a acceptar la naturalesa humana' (222) (*'England had always been disinclined to accept human nature'*) (185). De fet, Maurice no s'adona que tampoc ell, víctima de la civilització, no pot acceptar Alec tal com és amb un oferiment que és sincer i no un xantatge: "Vaig caure amb un... no és més que un guardabosc... És un home sense educació, em té sota el seu poder'... aquella nit tan perfecta -la que passà amb Alec- va aparèixer com una transgressió grollera" (223-4) (" *'I went wrong with a -he's nothing but a gamekeeper... he's an uneducated man; he's got me in his power... the perfection of the night appeared as a transient grossness'*") (185-186). Resta clar, per tant, que sota el pes de la seva educació ha oblidat que fou ell qui compregué un dia que la llibertat grega que necessita, cal assumir-la lliurement i des de la llibertat; en cas contrari, Grècia -o Itàlia o França- no representen res, res en absolut.

Sol i enmig de la tempesta, Maurice rep l'amenaça. El guardabosc li ha fet saber que està al corrent de tot el que hi hagué entre ell i Clive, li anuncia que anirà a Londres per parlar i queden finalment citats al British Museum (capítol XLII). Alec es proposa de fer entendre al senyoret Maurice que l'amor no és només un sentiment propi de ciutadans nobles i benestants. Ben al contrari, l'amor és un sentiment universal i, a més, 'Jo vinc d'una família respectable. Penso que és injust que em tracti com un gos' (233) (*'I come of a respectable family, I don't think it fair to treat me like a dog'*) (188-189). Amb independència del resultat encara incert de la seva trobada, cal parar esment que ambdós dirimiran llur conflicte en la seu del món grec a Anglaterra, en el British Museum, on l'esperit del Partenó i de tot un poble, de tota una civilització, els acollirà o els separarà per sempre més.

El combat, que en realitat cap dels dos no vol, ha començat (capítol XLIII). Alec reprèn les seves amenaces reptadores, però Maurice, desnonat per la societat i per la ciència, sense res a perdre llevat de l'amic -ara enemic- aconseguix de no acovardir-se. Hom sent la necessitat, a més, d'envoltar Maurice de l'aura meravellosa del herois grecs -superant-los, però- a fi i efecte de convertir-lo en símbol d'un capteniment noble i íntegre que sap acarar el perill: "El seu color (el d'Alec) destacava entre aquells herois (del British Museum), perfectes però sense sang, que mai no havien conegut el desconcert ni la infàmia" (236) (*"His colouring stood out against the heroes, perfect but bloodless, who had never known bewilderment or infamy"*) (196). I, si el poble retia homenatge als seus herois, Alec, rendint-se a la fi, ho farà també de bon grat: 'Ja mai no te'n faré, de mal; tens massa coratge' (236) (*'I'll never harm you now, you've too much pluck'*) (196). Ara sí, ara la pau permet de nou lligar els personatges per vincles d'amistat i de tendresa. Al capdavant, és fàcil d'admirar els herois, però tal vegada és impossible, per llunyans i purs, d'estimar-los. Ambdós es confessen la por que els ha traït i, per primera vegada, s'adonen que poden abandonar la paraula; o, dit amb d'altres mots, només l'amor pot fer-la inútil, no pas el silenci opressor contra el qual Forster i la seva novel·la han lluitat abundantment:

"'Oh, deixem-nos de parlar, va' ... -i li va allargar la mà. Maurice la hi agafà, i en aquell moment van conèixer el triomf més gran que l'home corrent pot atènyer. L'amor físic vol dir reaccionar, ja que és pànic en essència, i Maurice ara veia que era natural que el seu primitiu abandonés a Penge els hagués dut al perill. En sabien massa poques, de coses, l'un de l'altre... i ensems massa. Per tant, el temor. Per tant, la crueltat. I se n'alegrava, perquè havia entès la infàmia d'Alec a través de la pròpia; besllumant-se, no pas per primera vegada, el geni que s'amaga en l'ànima turmentada de l'home. No com un heroi, sinó

com un camarada, havia fet front a les faroneries, i havia trobat que en el fons eren criaturades, i encara més endins una altra cosa” (239).

“Oh let's give over talking. Here -and he held out his hand. Maurice took it, and they knew at that moment the greatest triumph ordinary man can win. Physical love means reaction, being panic in essence, and Maurice saw now how natural it was that their primitive abandonment at Penge should have led to peril. They knew too little about each other and too much. Hence fear. Hence cruelty. And he rejoiced because he had understood. Alec's infamy through his own -glimpsing, not for the first time, the genius who hides in man's tormented soul. Not as a hero, but as a comrade, had he stood up to the bluster, and found childishness behind it, and behind that something else” (p. 198).

Després de la tempesta, Maurice i Alec dormen junts a Londres i es demostren a si mateixos i als altres que l'èxtasi es fonamenta en una comunió cos-ànima que probablement el mateix Plató -i especialment el platonisme- acabaren rebutjant⁴⁹.

Hàbil constructor, Forster, quan s'apropa ja el final (capítol XLIV), sap i vol sotmetre els seus personatges a proves definitives i, per damunt de tot, definidores del que són i del que seran. Ambdós estan embriagats de felicitat, saben que tenen tot el món en contra i que han de ser forts. Però Alec sap també que ha de marxar a l'Argentina on el seu germà li ha trobat una feina que ofereix millors perspectives que l'actual. De fet, ha de partir immediatament i, tan bon punt Alec tanca la porta d'aquell racó d'amor on han viscut “la nit”, Maurice se sent un altre cop fracassat i abocat a la solitud tal com havia estat abans de Clive, després de Clive i com serà en el futur.

Ja en el port per acomiadar Alec (capítol XLV), Maurice podrà bescanviar decepció i solitud per esperança i goig. Hi ha anat perquè “ho va oblidar tot excepte el rostre d'Alec i el seu cos, i va seguir l'únic camí que tenia per a veure'l. No volia parlar al seu estimat, ni sentir la seva veu ni tocar-lo, tot ja havia passat. Tan sols atrapar-ne la imatge abans que desaparegués per sempre” (247) (*“he forgot everything except Alec's face and body, and took the only means of seeing them. He did not want to speak to his love or to hear his voice or to touch him -all that part was over-, only to recapture his image before it vanished for ever”*) (205).

Nogensmenys, Alec no desapareixerà de la seva vida. Alec no es presenta per salpar amb el vaixell, la qual cosa només pot significar que ha recuperat l'amic i que de ben segur el tindrà per sempre. Doncs bé, les reflexions del moment no poden ser altres que les de sempre, car, fill d'una cultura heretada i en el seu cas benivolguda -tot i que sovint calgui anar molt mes enllà-, Forster sap que crear equival de vegades a repetir amb destresa l'eterna bellesa. Heus aquí, doncs, el text modern i l'antic, l'un al costat de l'altre, agermanats espiritualment:

“Haurien de viure al marge de tota classe social, sense parents ni diners; haurien de treballar i fer-se costat l'un a l'altre fins a la mort. Però Anglaterra els pertanyia. Això i la seva companyonia serien la recompensa” (252).

⁴⁹ Amb independència que és impossible de fer afirmacions contundents -i sobretot excloents respecte d'aquesta qüestió, la veritat és que l'actitud que el text reflecteix evoca clarament per exemple la tesi de W. Pater. En efecte, tal com resumeix Turner (*op. cit.* pp. 409-10): “In Pater's analysis that doctrine – Plato's doctrine of the Forms- traditionally associated with spiritual, idealist, or transcendental philosophy, emerged as a vindication of the flesh and the senses... Although Plato sought to impress upon his readers and upon Socrates' interlocutors in the *Republic* the reality of the unseen realm of the Forms, he had, according to Pater, actually been first and foremost a love of the visible world whose relationship to empirical sense data had been one of love and not hostility”. D'altra banda, cal tenir present que Pater té contrets deutes amb Grote, el qual, i a fi d'atacar la interpretació religiosa de Plató, destacà repetides vegades fins a quin punt la bellesa física dels adolescents i l'impacte que desperta en l'enamorat és essencial a la sensibilitat platònica (Turner, *op. cit.* p. 397). Afegim-ho al que ja hem dit i el tarannà intel·lectual de Forster esdevé cada cop més clar.

“They must live outside class, without relations or money; they must work and stick to each other till death. But England belonged to them. That, besides companionship, was their reward” (208-209).

(L’ànima de l’enamorat) ‘Per això voluntàriament no abandona pas, ni valora algú altre més que el jove formós, sinó que s’oblida de la mare, dels germans i dels altres companys i, si perd els bens per causa de la seva negligència, tant se li’n dóna, i, menystenint els costums i actes decorosos amb què abans s’adornava, està disposat a esdevenir-ne l’esclau i a jeure el més a prop que se li permeti de l’objecte de la seva enyorança’⁵⁰.

Maurice intueix ràpidament que el seu amic es deu trobar a l’hangar de les barques de Penge on l’havia citat altres vegades. A la fi, *“the universe had been put in its place”* (209). L’encontre té lloc i ningú no els podrà separar mai més.

Obrir, però, un nou i definitiu capítol en la convulsa existència que li ha tocat de viure significa sobretot tancar-ne un altre i barrar-li el pas. Maurice ha de dir-ho a Clive o, dit altrament, ha de reivindicar davant seu un tipus de platonisme, d’amor platònic, que ell i la majoria de la societat anglesa no estan disposats a acceptar. Els diàlegs de Plató -*El Simposi*, *El Fedre*, etc.- no ens han llegat tan sols una imatgeria bellíssima del sentiment amorós que forma part per sempre més del patrimoni cultural d’Occident. Aquelles antigues paraules ens han llegat sobretot, pensa Maurice, una exhortació al gaudi joiós de la carnalitat, puix que això significa atènyer igualment cotes elevades d’espiritualitat. Res no és comparable per a ell a la fusió físicoespiritual de dos éssers enamorats que dóna una nova dimensió a la vida humana. Clive no ho pot entendre per tal com pertany ja a un món diferent que, emparant-se en la seva majoria, estigmatitza els qui no s’emmotllen als seus costums i valors. El diàleg entre tots dos és, per tant, ben previsible:

(Maurice a Clive) ‘Estic enamorat del teu guardabosc... Scudder’... (C) ‘Quina declaració més grotesca’. (M) ‘D’allò més grotesca... però sentia que després de tot el que et dec, havia de venir i explicar-te això d’Alec’... (C) ‘Em sap tan de greu sentir-te parlar d’aquesta manera’... (M) ‘Sóc de carn i ossos, si et dignes considerar coses tan baixes... M’he entregat a Alec... Tot el que tinc, que inclou el meu cos’... Clive tornava a generalitzar. Era part de la seva vaguetat mental induïda pel seu matrimoni... (C) ‘L’única excusa per a qualsevol relació entre homes és que resti purament platònica’... (M) ‘Ha sacrificat el seu futur per mi... No sé si això és platònic per part seva o no, però és el que ell ha fet’ (255-257).

M: 'I'm in love with your gamekeeper'. C: 'What a grotesque announcement!... you won't dally with morbid thoughts. I'm so disappointed to hear you talk of yourself like that'. M: 'I'm flesh and blood, if you'll condescend to such low things .. I have shared with Alec... all I have. Which includes my body'. C: 'The sole excuse for any relationship between men is that it remain purely platonic'. M: 'He's sacrificed his career for my sake... I don't know whether that's platonic of him or not, but it's what he did' (pp. 212-213)⁵¹.

⁵⁰ Plató, *Fedre* 252 -la traducció és meua seguint l’edició de J. Burnet, *Platonis Opera*, vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1901, rpr. 1991. Cf. Plutarc, *L’Eròtic* 762F.

⁵¹ Atesa la importància de les traduccions de Benjamin Jowett a l’època, cal parar atenció -si més no uns moments- en la seva personalitat intel·lectual. Ja he dit abans que ell s’inscriu en el corrent que pretén de salvar la “desfeta” que provoca la moral utilitària i liberal amb l’idealisme que desprèn la filosofia platònica. Evidentment, però, aquesta operació planteja molts problemes, puix que, per exemple, la “moral sexual” de Plató no podia ser admesa per l’Anglaterra del seu temps. Com resoldre el problema? Doncs bé, des d’una visió hegeliana de la història de la humanitat, mantenia que els moderns podien entendre millor que no pas el mateix filòsof atenès allò que pretenia de dir. Per tant, “to understand him, we must make abstraction of morality and of the Greek manner of regarding the relation of the sexes. In

El comiat entre els dos antics amics és vertaderament magistral. Forster ha enfrontat al llarg de la novel·la dos móns oposats i fins i tot ha tingut la gosadia de denunciar que un dels seus protagonistes, “l’honorable”, ho és malgrat tots els esforços de les respectables institucions pedagògiques angleses per capgirar la naturalesa. Aquestes institucions són, d’altra banda, tan efectives que tingueren Clive apartat de la “norma” força temps. Després, Clive tornà a on pertanyia, però això no és obstacle perquè sigui Maurice, l’heterodox, qui expliqui a l’home casat -i hom suposa que feliç i madur- quines son i quines han estat sempre des de la Grècia Antiga les lleis de l’amistat i de l’amor:

(Clive) ‘Maurice, Maurice, jo sento alguna cosa per tu, com tu saps: altrament no podria haver escoltat el que m’has dit’. Maurice va obrir la mà, tot de pètals lluminosos l’omplien: ‘Sí que t’importo una mica, em penso –va admetre-, però no puc deixar que la meva vida depengui de tan poc. Tu mateix no ho fas. Tu has lligat la teva a Anne. No et preocupa si les teves relacions amb ella són platòniques o no, solament saps que són prou fortes com per a dedicar-hi tota una vida. Jo no puc deixar que la meva depengui d’aquests cinc minuts que distreus d’ella o de la política. Faries qualsevol cosa per mi excepte venir-me a veure. Això ha estat així durant aquest any sencer d’infern. Em deixes entrar lliurement a casa teva i et prens qui sap les molèsties per veure’m casat, per desempallegar-te de mi. Sí que t’importo una mica, ho sé –ja que Clive protestava- però res de que valgui la pena parlar, i no m’estimes. Vaig ser teu un cop, fins a la mort si tu ho haguessis volgut, però ara pertanyo a un altre... no puc passar-m’ho planyent-me per sempre... I és meu d’una manera que t’esparvera, però per què no deixes d’estar-ne tant, d’esparverat, i t’ocupes de la teva pròpia felicitat?’ (C) ‘Qui t’ha ensenyat a ser així?’ –es meravellava Clive. (M) ‘Tu, si més no’ (258).

C: 'Maurice, Maurice, I care a little bit for you, you know, or I wouldn't stand what you have told me.' Maurice opened his hand. Luminous petals appeared in it. 'You care for me a little bit, I do think', he admitted, 'but I can't hang all my life on a little bit. You don't. You hang yours on Anne. You don't worry whether your relation with her is platonic or not, you only know it's big enough to hang a life on. I can't hang mine on to the five minutes you spare me from her and politics. You'll do anything for me except see me. That's been it for this whole year of Hell. You'll make me free of the house, and take endless bother to marry me off, because that puts me off your hands. You do care a little for me, I know' -for Clive had protested- 'but nothing to speak of, and you don't love me. I was yours once till death if you'd cared to keep me, but I'm someone else's now -I can't hang about whining forever -and he's mine in a way that shocks you, but why don't you stop being shocked, and attend to your own happiness?' 'Who taught you to talk like this?' Clive gasped. 'You' (p.214).

El missatge és clar: “estima, si pots, i deixa estimar”. El destinatari: una Anglaterra amb tanta força que féu que E. M. Forster no gosés publicar *Maurice* en vida seva- ho fou pò

this, as in his other discussions about love, what Plato says of the loves of men must be transferred to the loves of women before we can attach any serious meaning to his words. Had he lived in our times, he would have made the transposition himself. But seeing in his own age the impossibility of women being the intellectual helpmate or friend of man (except in the rare instances of a Diotima or an Aspasia), seeing that, even as to personal beauty, her place was taken by young mankind instead of womankind, he tries to work out the problem of love without regard to the distinctions of nature” (citat per F. M. Turner, *op. cit.* p. 425).

